

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Praha 2009

Eva Helebrantová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

**Židovská mystika a její vliv na mystiku
křesťanskou (obzvláště v období renesance)**

**Jewish Mysticism And Its Influence On The
Christianity Mysticism (Especially In The
Renaissance)**

Vedoucí práce :

ThDr. Markéta Holubová, Th.D.

Autor :

Helebrantová Eva

Praha 2009

Anotace

Bakalářská práce „Židovská mystika a její vliv na mystiku křesťanskou (obzvláště v období renesance)“ pojednává o hlavních proudech a znacích židovské mystiky, jejich hlavních představitelích a základních myšlenkových směrech židovskou mystikou ovlivněných. Budeme se zabývat centrem v městě Safed a zde působícími kabalisty 16. století (rabi Moše Cordovero, Jicchak Luria, Chajim Vital). V souladu s názvem práce se zaměřím na kabalou křesťanskou a její projevy. Okrajově též pojednám legendu o golemovi a pokusím se čtenáři přiblížit osobnost a dílo rabiho Löwa. Závěrečné kapitoly práce jsou věnovány expanzi židovské mystiky prostřednictvím chasidského hnutí a sabatianismu.

Celá práce vychází především z informací čerpaných z publikací uvedených v Seznamu použité literatury (klíčové místo náleží publikaci Židovská mystika, jejímž autorem je prof. V. Sadek). Mým hlavním cílem bylo vytvořit jednoduchý a srozumitelný průvodce vhodný pro porozumění základním faktům týkajících se židovské mystiky.

Annotation

Bachelor's thesis "Jewish Mysticism and its influence on Christian Mysticism (especially in the Renaissance)" deals with the main currents of Jewish mysticism and character, their main leaders and the basic directions of thought influenced by Jewish mysticism. We will deal with the center in the city of Safed and with the personalities and works of the great cabalists operating there in the 16th century (rabbi Moshe Cordovero, Yitzhak Luria, Vital Haim). In accordance with the name of the work will focus on Christian kabbalah and its manifestations. The legend of the Golem will be also discussed and I will try to bring personality and work of rabbi Löw to the readers. Final chapters are devoted to expanding the work of Jewish mysticism through Hassidic movement and Sabatianism.

The entire work is based mainly on the information drawn from the secondary the literature, the essential place belongs to publication of prof. Sadek titled Židovská mystika (Jewish Mysticism). My main goal was to create a simple and accessible guide to understanding basic information about the Jewish mysticism.

Klíčová slova

Mystika, židovská mystika, Tóra, Talmud, křesťanská mystika, sefiry, meditace, člověk, Bůh, Spravedlivý.

Keywords

Mysticism, Jewish Mysticism, Torah, Talmud, Christian Mysticism, Sefir, meditation, man, God, righteous.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 12. června 2009

Eva Helebrantová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat již zesnulému panu prof. PhDr. Vladimíru Sadkovi CSc., který mě měl touto prací provázet, a díky jeho pozoruhodným přednáškám mi umožnil k této práci dojít, a zároveň chci i poděkovat paní ThDr. Markétě Holubové ThD., která byla velice ochotná přijmout mě v krátkém čase a pomoci mi.

Obsah	
OBSAH	6
ÚVOD	7
1.NEJDŮLEŽITĚJŠÍ KABALISTICKÉ TEXTY	8
<i>1.1 Sefer Jecira</i>	8
<i>1.2 Bahir</i>	9
<i>1.3 Zohar</i>	10
2. ŽIDOVSKÁ MYSTIKA	11
3.ABRAHAM ABULAFIA	26
4. SAFED	27
<i>4.1 Rabi Moše Cordovero ze Safedu</i>	27
<i>4.2 Jicchak Luria</i>	31
5. RABI LÖW	38
<i>5.1 Golem</i>	40
6. VYZNĚNÍ KABALY	42
<i>6.1 Sabatianismus</i>	42
<i>6.2 Chasidismus</i>	43
7. KŘEŠŤANSKÁ KABALA	46
ZÁVĚR	52
POUŽITÁ LITERATURA	53
SEZNAM PŘÍLOH	55

Bakalářská práce- Židovská mystika a její vliv na mystiku křesťanskou (obzvláště v období renesance)

Úvod

Židovská mystika známější pod názvem kabala je nedílnou součástí židovského náboženství i kultury. Francouzští esoterikové ji nazývali „vroucím kotlem plným světla“. Prošla velkým vývojem a byla ovlivněna mnoha myšlenkovými proudy. Kabala (respektive její nejznámější školy) představuje systém kosmogonicko-kosmologický, pojednávající o stvoření, jeho příčině, o zákonitostech, jež se projevují na všech úrovních kosmu a o inteligenci, která stvoření prostupuje a řídí je.

Nedílnou součástí kabaly jsou mystické techniky, za jejichž pomoci se mystici dostávali do jiných stavů vědomí a to za účelem určité vize, nebo objasnění tajemství. Při dosažení těchto mystických stavů, bylo popsáno mnoho mystických technik a zároveň s tím i mnoho zkušeností a zážitků plynoucích z těchto stavů.

Hlavním cílem této práce je popsat obecnou a srozumitelnou formou židovskou mystiku s náhledem na mystiku křesťanskou.

V první části se zaměřím na židovskou mystiku, na její historii, vznik a vývoj. Především na středisko Safed a tam náležející hlavní představitele tohoto období. Také okrajově zmíním legendu o golemovi. Ke konci první části si zobrazíme vyznění židovské mystiky a to buď do ortodoxie, respektive chasidismu a na druhé straně do hereze – sabatianismu.

V druhé části práce krátce pojednám o hlavních představitelích křesťanské mystiky (zvláště křesťanské kabaly) a jejich signifikantních rysech.

1. NEJDŮLEŽITĚJŠÍ KABALISTICKÉ TEXTY

Nejstaršími písemnými prameny jsou vedle První knihy Mojžíšovi, prorocké knihy Ezechiel a Daniel. V době druhého Chrámu, kdy byly ve farizejských kruzích vyučovány esoterické nauky, stala se zvláště první kapitola Genesis a Ezechielova vize, častým tématem diskusí. Ty daly základ pozdější židovské mystice, která se ve své rané fázi rozdělila do dvou proudů – jeden se zabýval Ezechielovou vizí božího trůnu a nazývá se *ma'ase merkava*. Druhý se zabýval výkladem první kapitoly Genesis, podle níž se nazývá *ma'ase berešit*. Klíčovým spisem pro *ma'ase berešit* je nesporně kniha Sefer Jecira, dílo velmi důležité i pro pozdější kabal. Talmud se o dílech *merkavy* zmiňuje, pojem *merkava* se objevuje při popisu cherubů na arše úmluvy, sám Ezechiel však tyto cheruby ztotožňuje s anděly, které spatřil ve své vizi. Slovo *merkava* znamená “vůz“ (kořen R-K-V pak značí “vézt“, “jet“). Když se v Bibli o Bohu praví že: "jede" znamená to, že opouští svůj přirozený stav, v němž je naprosto nepoznatelný a nepochopitelný a dává se spatřit prorokům. O člověku, který ve změněném stavu vědomí uží Boha (či spíše Jeho Majestát), se říká, že zakouší vizi *merkavy*. Pojem *ma'ase merkava*, dílo *merkavy* naznačuje zbudování *merkavy*, to znamená dosažení duchovní roviny, kde bude taková vize možná.¹ Studium těchto spisů, je a bylo základní podmínkou pro proniknutí do složitého systému kabaly.

1.1 Sefer Jecira

Někdy mezi 2. — 6. stol. n. l. vznikl malý spis co do velikosti, ale nesmírně důležitý co do významu, jménem *Sefer Jecira* (Kniha utváření).² Tato kniha čítá pouhých 1600 slov a její pojmy se staly základním kamenem, na němž byly vystavěny pozdější kabalistické systémy, protože podává mystické vysvětlení vzniku a složení světa. Bůh prý stvořil svět pomocí tzv. 32 stezek. Těchto dvaatřicet stezek, tedy deset sefir a dvaadvacet písmen (souhlásek) hebrejské abecedy, je považováno za stavební kameny stvoření. Celou hebrejskou abecedu

¹ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 27s. ISBN 80-7207-100-9

² ŘEHÁK Robert, PURŠL Ladislav, *Kabala mystika Židů*. [online], c2001, Datum poslední revize 21.června 2001, Dostupné z : <http://www.etf.cuni.cz/~rehak/publik/kabala>

rozděluje kniha *Sefer jecira* do tří základních skupin: tzv. matky, dvojitá písmena a zbývajících dvanáct

písmen. Mezi „matky“ patří písmena *alef*, *mem* a *šin*, které jsou zdrojem tří základních elementů

vody, ohně a vzduchu.

„*Tři matky: Alef, Mem, Šin,*

velké mystické tajemství

chráněné a zapečetěné šesti prsteny.

A z nich vyzařoval vzduch, voda a oheň

a z nich se zrodili otcové

a z otců potomci“³

Mezi „dvojitá písmena“ patří bet, gimel, dalet, kaf, pe, tav a je k nim přiřazeno písmeno *reš*. Bylo jimi stvořeno sedm planet, sedm nebes, sedm dní týdne a sedm otvorů v těle. Také představují základní protiklady lidského života. Zbývajících dvanáct písmen se vztahuje ke dvanácti znamením zvěrokruhu, dvanácti měsícům v roce a dvanácti základním údům lidského těla. Všechna písmena mají zároveň původ v Božím jméně. Kniha stvoření se tedy zabývá dvěma hlavními myšlenkami: Jednak praví, že svět byl stvořen pomocí duchovních „pra-čísel“ (sefiry), které tvoří nekonečně složitý a dynamický duchovní vesmír s kterým je náš pozemský svět úzce spojen jako jeho otisk, druhou centrální premisou *Sefer Jecira* je, že hebrejská abeceda má božský původ a představuje tudíž kreativní sílu, jejímž prostřednictvím byl stvořen svět. Kromě první kapitoly, v níž je okrajově rozebírána symbolika a význam sefir, se zbytek knihy zabývá problematikou hebrejských hlásek.

1.2 Bahir

Kniha *Bahir* (Kniha Lesku) je útlý spisek, psaný hebrejsky a aramejsky, a je nejvýznamnějším dílem pocházejícím z jihofrancouzské mystické školy. Gershom Scholem, který se spisem důkladně zabýval, zmiňuje ve svém díle *Kabala a její symbolika*, že *Bahir* je nesouvisle poskládaný soubor citátů z *Bible*, *Talmudu*, *midrašů* a jiných zdrojů, přičemž její

³ SCHOLEM, Gershom. Major Trends In Jewish Mysticism. 3. vydání, New York 1995, Schocken Books, 1945—1995. 35; 74p., ISBN 0-8052-1042-3

kořeny je možné hledat již v Orientu a v gnostickém učení, které ovlivnilo i židovskou východní kulturu.⁴ Význam *Bahiru* spočívá v tom, že učení o sefirách zde nabývá konkrétnějších podob - z deseti cest, jimž Bůh tvořil svět, se stávají deseti midot, dosl. mírami, tedy atributy nebo vlastnostmi Boha. V *Bahiru* jsou také sefiry zobrazovány v podobě stromu, který představuje jak uspořádání sefir, tak i světů, a tento strom je symbolickým schématem znázorňujícím sestup Boží síly do stvoření – ovšem pouze tehdy, pokud je strom (a tedy i svět) v dokonalé rovnováze.

1.3 Zohar

V *Sefer Zohar* (Kniha Záře) krystalizuje látka, která se objevovala již v předchozích spisech. *Zohar* je rozsáhlým mystickým komentářem k *Tóře*, obsahující řadu dodatků, které pocházejí z pozdější doby, a je psán umělou aramejštinou, která je spojením aramejštiny *Babylónského Talmudu* a aramejských překladů *Bible - targumů*. Jazyk *Sefer Zohar* je nesmírně barvitý a poetický, plný neobvyklých a mnohvrstevnatých podobenství, jež však jsou pro nepoučeného čtenáře většinou nesrozumitelná. Tradice připisuje autorství tohoto spisu rabimu Šimonu bar Jochajovi (3. stol. n. l.), byl však zveřejněn Mošem z Leonu (žil a působil ve 13. století ve Španělsku).⁵ Již tehdy vyvstaly pochybnosti ohledně autorství spisu. Je velmi pravděpodobné, že *Zohar* sepsal Moše z Leonu, při jeho kompilaci však jistě užíval daleko starších látek. *Zohar* již naplno rozpracovává ideu sefir, různých úrovní univerza, ale také se obšírně věnuje vztahu mezi Bohem a člověkem. Dále se zabývá problematikou exilu a vykoupení a otázkou existence dobra a zla ve světě. Obraz duchovního světa, jak jej přináší *Kniha Zohar*, je nesmírně dynamický a komplexní (zdánlivě složitý, přesto však ukazující na Jednotu, která leží v základech veškerého bytí). Autorova imaginace a smysl pro ožívování prastarých archetypů zcela zásadně ovlivnily podobu a směřování židovské mystiky

⁴ Příspěvatelé Wikipedie, Kabala [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 29. 03. 2009, 17:50 UTC, [citováno 6. 05. 2009]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kabala&oldid=3787959>>

⁵ CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996. 63-66s. ISBN 80-85349-63-9

2. ŽIDOVSKÁ MYSTIKA

Slovo kabala je odvozeno od kořene K-B-L s významem přijmout, obdržet tradici. Je to předání božských záležitostí – židovská mystika. Tento výraz vzbuzuje rozličné (až protichůdné) názory a reakce. Na jedné straně kabalů provází dějinné odsuzování a na druhé straně přístup snažící se o hlubší pochopení a proniknutí do tradičních forem a představ židovství. Židovské mystické nauky byly z počátku předávány pouze ústní formou, navíc v rámci uzavřených kroužků tvořených nemnoha zasvěcenci, postupem času se však rozšířily mezi daleko širší vrstvy obyvatelstva.

Osobně obdržená, prožitá a odevzdaná tradice se zároveň šíří studiem *Talmudu* (respektive některých jeho vyprávěcích pasáží) a je s ním v úzkém vztahu. Studium *Talmudu* nepřestalo být důležité jako první krok k úvodu do studia kabaly.⁶

Někteří kabalisté odvozují kabalů od Abraháma, jiní dokonce od Adama. V *Talmudu* stojí, že Mojžíšovi se dostalo na hoře Sinaj Božího zvěstování, které předal Jozuovi. V Bibli se však hovoří pouze o tom, že Mojžíš spolu s Áronem měli vystoupit na horu Sinaj k Bohu a převzít zde pro lid Boží přikázání, potom však Mojžíš na horu vystoupil znovu tentokrát sám, aby od Boha dostal kamenné desky – Zákon. Oblak zakrýval horu po šest dní a Mojžíš tu pobýval čtyřicet dní a čtyřicet nocí. Bůh předal Mojžíšovi především ustanovení týkající se vztahu mezi Ním a lidmi (včetně směrnic upravujících Hospodinův kult) a dále ustanovení upravující soužití mezi lidmi navzájem.

Nabízí se ale i jiné vysvětlení o původu kabaly a to posunout její vznik již do doby odchodu Židů z Egypta. Mojžíš měl být zasvěcen do staroegyptského tajného vědění a byl vynikajícím magikem, jak tvrdí nežidovští kabalisté. A podle *Bible* naučil Bůh Mojžíše činit zázraky, aby před faraónem prokázal své poslání od Boha (ukazuje se zde, že i faraónovi mudrci a čarodějové dokážou tedy do určité míry totéž).⁷ Pokusíme-li se brát biblické texty symbolicky, potom pasáž, kde Bůh praví Mojžíšovi, že zbaví Egyptany veškerého majetku, přičemž slovo majetek je možné brát nejenom jako hmotné věci, ale naopak je možné brát v úvahu, že Židé vynesli z Egypta jeho tajné učení. Přijmeme-li tuto tezi, má kabala původ ve

⁶ CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996. 13s. ISBN 80-85349-63-9

⁷ NAKONEČNÝ, Milan. Lexikon Magie 3. vydání Praha, Ivo Železný n. a v. 129-130s. ISBN 80-237-2400-2

staroegyptském esoterismu.⁸ Je současně plodem židovské tradice a esoterní kultury. Kolébka židovské mystiky leží tedy na Východě, kde se utvářely také zárodky židovské gnose. Nejstarší mystické texty zachycují extatické stavy, v nichž duše mystiků stoupají nebeskými paláci, či chrámy do vyšších nebes až k Božímu trůnu.

Položíme-li si otázku, jak židovství přispělo světovému náboženskému a kulturnímu vývoji, zcela bazální odpovědí je existence samotné Hebrejské Bible (Starý Zákon) ukazující náboženský monoteismus, základy etiky, sociální cítění, rytmus práce a odpočinku. Následuje rozpracování biblického odkazu v po-biblických spisech židovství, především v Talmudu. A nepochybně též moment vzniku židovské mystiky – kabaly.

Jak již bylo zmíněno, pojem *kabala* je provázen mnoha mylnými názory a myšlenkami. Obecně je o židovství rozšířeno mínění jako o náboženství převážně právního vztahu, ve kterém mystika může být jen velmi okrajová záležitost. Kabala obsahuje řadu magických prvků (prvky bílé magie), ale vše je propojeno hlubším spojením s jádrem židovské mystiky.⁹

Veliký problém pro badatele v oblasti kabaly představuje nepřehledné množství kabalistických spisů. Většina se nachází v rukopisné podobě a v hebrejštině (či směsi hebrejštiny a aramejštiny). Pouze malé množství spisů je dostupné v překladech. Ztráta písemností během vypovězení Židů ze Španělska a Portugalska, by nebyla tak veliká, ale problém tkví spíše ve ztrátě kabalistického materiálu, který byl předáván jen ústně. Až první texty reflektují již starší a rozvinuté metody, a to nás právě upozorňuje na jejich existenci. I přes rozvíjející se rukopisnou tvorbu se stále šíří ústním předáváním. A to z důvodu, že určité principy kabaly jsou drženy v tajnosti. Písemná forma nám otevírá jen část, ostatní citlivá a stěžejní témata nám zůstávají utajena. Možné zachycení těchto skrytých témat se nám naskýtá v rukopisech, které psali žáci svých učitelů jen pro své uzavřené společenství.

Jádro mystiky je spojení s Bohem – *devekut* (slovo odvozené od kořene D-B-K, mohlo značit mystické spojení, nebo také vztah mezi člověkem a Bohem) – představuje aktivní vztah, je to výzva, abychom posílili svůj vztah k Bohu. Rozeznáváme tři hlavní druhy výkladu *devekut* a to: aristotelský, novoplatónský a hermetický.¹⁰

⁸ Tento názor zastávali především příslušníci francouzské okultistické školy 19. století, jejichž znalosti kabaly a židovství byly obecně velmi povrchní. (Eliphas Lévi, Papus)

⁹ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 11s. ISBN 80-86603-05-9

¹⁰ IDEL, Moše. Kabala nové pohledy. 1. vydání, Praha 2004, nakl. Vyšehrad. 68-70s. ISBN 80-7021-663-8

První vychází z filozofie Aristotela – poznávající a poznávané setrvávají během aktu poznání v jednotě. Platí to jak o lidském tak božském aktu intelektu. Jakmile je Bůh v interakci s lidským intelektem, lze tento proces pojmut jako mystické spojení. V židovské mystice se aristotelismus plně zasloužil o vytvoření mystické terminologie.

Další přínos znamenal novoplatonismus, který se zabýval spojením lidské duše s jejím počátkem, univerzální duší i spojením s Bohem; dále jednotlivými stádii proměny individuální duše v duši univerzální, přičemž popisuje mystické zkušenosti výstupu duše a jejího návratu.

Poslední druh výkladu a terminologie mystické zkušenosti přinášejí novoplatónské a hermetické spisy, které pojednávají hlavně o magii (teurgii). Zkušenosti lze získat pomocí zařikávání a podobných praktik, tímto způsobem se mění postavení mystika. Mystik už nevystupuje výš, ale naopak přinutí vyšší entity, aby sestoupily do nižšího světa (mystika sestupu). Sestup se prováděl přesně vymezeným postupem cvičení, především kombinacemi písmen, soustředěním mysli a podobně.¹¹

Hlavní klíč k mystice písmen je gematrie – metoda odvozená od slova z řeckého původu geometria. Pokud chceme poznat skrytou pravdu, musíme určitá písmena nahradit jinými písmeny – slovem, kde písmena mají stejnou hodnotu.

Další metoda je notarikon – z latinského slova notaricum (zkratka), pokud chceme dojít k pravdě ve slově, musíme všechny písmena považovat za počáteční písmena jiných slov.

Poslední metoda je temura, písmena jednotlivého slova je potřeba přeskupovat.

Slovem mystika může být označováno:¹²

a) v užším slova smyslu, náboženská praxe odpoutávající se od smyslového vnímání a veškerých rušivých představ a směřující ke zkušenosti setkání, nebo dokonce splynutí s Bohem (božstvím).

b) v rozsáhlejší slova smyslu i jiné cesty k vnitřní duchovní zkušenosti, směřující k mimo-racionálním osobním zkušenostem hloubky a transcendence.

¹¹ IDEL, Moše. Kabala nové pohledy. 1. vydání, Praha 2004, nakl. Vyšehrad. 71s. ISBN 80-7021-663-8

¹² Příspěvatelé Wikipedie, Mystika [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 10. 01. 2009, 08:30 UTC, [citováno 8. 03. 2009]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Mystika&oldid=3484602>>

Dnes jsou lidem, zajímajícím se o spirituální růst, nabízeny různé způsoby vytržení, nebo vybočení z každodenního života a naopak k prožitkům zklidnění a hloubky (mysticismus, či spíše pseudo-mysticismus však s sebou může nést nebezpečí zastírání nevědomosti, nebo zatemňování skutečnosti předstíráním tajemství).

Samotné učení kabaly je nesmírně komplexní, nic co proběhlo v historii Izraele není mystiky opomíjeno, od stvoření až po mesiášské naděje, morálku, hřích i rozvoje duše. První základní věc je nemožnost poznání Boha, ale zároveň se zde mluví o přilnutí – poznání Boha. Odděluje čas od věčnosti a ukazuje jak se stvoření v šesti dnech neustále opakuje (či spíše obnovuje) ve věčnosti. Odděluje konečné od nekonečného a zároveň zve člověka, aby se připojil k Bohu. Kabalista přijímá svět tak jak je, ale jeho povinností je podílet se na něm uprostřed každodenního života.¹³ Nikterak se nevyděluje ze společenství Izraele, je jeho integrální součástí, pronáší stejné modlitby, vykonává stejné obřady a jeho poznání Boha, jeho kabalistické poznání má čistší a hlubší smysl. Díky jeho rituálu se pozvedá celé společenství Izraele a to nadále pak pozvedá celý svět.

Samotného Boha označuje židovství jménem ojedinělým, jinde nenalezeným, je to Tetragram JHVH (Adonaj – Pán). Kabala navíc označuje Boha jménem Ejn Sof (Bez konce, Nekonečný). *Zohar* Jej ve svém alegorickém jazyce nazývá Nejstarším, Nejskrytějším – je to Bůh, kterého nelze popsat našimi termíny. Nejvíce používaný popis je negativní termín Ejn Sof – bez konce – Nekonečný – Nejsoucí. Bůh uvažovaný Bohem, nikoliv člověkem. Proto se zde vyskytují dva božské světy, které tvoří jeden celek. První je nepochopitelný mimo veškeré chápání, proto je nazýván Ejn Sof. Druhým jímž je možné se přiblížit k pochopení Boha, je svět sefirot.¹⁴ *Bible* nás učí, že Bůh stvořil svět, chaos dostal pevný řád, ale kabalistické učení je mnohem komplexnější – říká nám, že vzniku pozemského světa předchází stvoření vyšších duchovních sefirotických světů. Pokud jsou sefiroy vyššími duchovními světy, které leží mezi Nekonečným Bohem a pozemským světem, nabízí se otázka v jakém vztahu jsou sefiroy k Bohu. Sefiroy nejsou původní božskou Nekonečností, ale leží uprostřed mezi Bohem a pozemským světem. Je potřeba pochopit je jako přechod od nekonečnosti ke konečnosti. Sefiroy jsou Bohu velmi blízké, ale nejsou s Ním totožné. Bůh je nad sefirami jako bytí, které existuje samo o sobě. Sefiroy jsou prvním stvořeným duchovním světem, představami, jsou nádobami, kterými proudí světlo Boží Nekonečnosti. Moše Cordovero vysvětluje vznik sefirotických světů harmonickým způsobem (chápe sefiroy jako dokonalé kruhy šířící se od

¹³ CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996. 17s. ISBN 80-85349-63-9

¹⁴ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 68s. ISBN 80-86603-05-9

Božského Nekonečna).¹⁵ Podle Izáka Lurii má vznik duchovních sefirotických světů mnohem dramatičtější ráz. Před stvořením duchovního vesmíru, před vznikem sefirotických světů, nemohlo existovat nic jiného než Nekonečný Bůh. Byl vším a zaplňoval vše, první podmínkou vzniku vesmíru tedy bylo, aby Nekonečný Bůh vytvořil na začátek relativně prázdné místo uprostřed Božího Nekonečna. Tato teorie se nazývá hebrejsky cimcum (stažení se, kontrakce). Nekonečný Bůh se „stáhl ze Sebe v Sebe„. Uprostřed Božího Nekonečna vytvořil jakoby prázdný prostor, který měl tvar kruhu, nebo koule ve kterém došlo ke vzniku stvořených světů, které mají v sobě stopy Božího světla, ale jinak jsou zcela odlišné od Boha. Prázdný prostor je však jen relativně prázdný i v něm zanechal Bůh svůj otisk, paprsek světla, který je v našem světě velmi zeslabený a to proto, aby jej lidské bytosti mohli postihnout. Ani ten nejnížší svět není bez paprsku Boží přítomnosti.

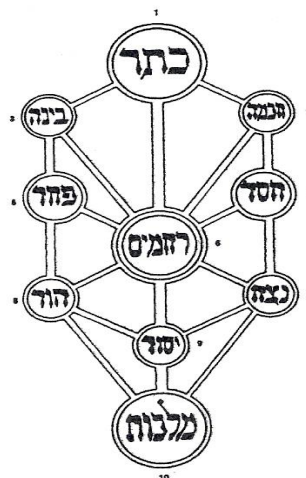
Člověk není jen podroben zákonitostem přírody, ale také je podroben zákonitostem vyšším (které se odrážejí na všech úrovních existence).¹⁶ Duchovní roviny (světy) jsou čtyři – Acilut – Beria – Jecira – Asija a každý z nich zahrnuje deset sefir. Nejvyšším duchovním světem je Acilut (emanace) vychází bezprostředně z Boha a je Mu nejbližší. Tento svět se úplně vymyká lidskému poznání a je zcela nedostupný člověku, ale naopak má vztah k nižším světům, které jsou jeho otiskem. Dalším světem je Beria svět Božího trůnu, odkud pramení nejvyšší potence lidských duší. Jecira je světem andělů v čele s andělem Metatronem.

A na závěr nejnížší duchovní svět Asija, který je pravzorem našeho hmotného světa. Všechny tyto roviny tvoří celek, (jednotu) a proto člověk (mikrokosmos) může do určité míry tyto světy vytušit a to pomocí analogie.¹⁷

¹⁵ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 71s. ISBN 80-86603-05-9

¹⁶ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 72s. ISBN 80-86603-05-9

Obrázek 1, Manifestace Boží

Manifestace Boží, během nichž vystupuje ze Své Skrytosti:

1. *Keter*, nejvyšší Koruna božství
2. *Chochma*, Moudrost ve smyslu prvotního stvoření
3. *Bina*, rozlišující rozumnost
4. *Chesed*, Boží láska, čili *Gedula*, Velikost
5. *Gevura* čili *Din*, Síla Boží, kterou tvoří trestající moc a cílená síla
6. *Rachamim*, vyrovnávací Milosrdenství Boží, zvláště *Tiferet*, Krása, Srdce nebes
7. *Necach*, stálá Trvalost Boží
8. *Hod*, Sláva a majestát Boží
9. *Jesod*, základ, fundament veškerých působících a plodivých sil Božích
10. *Malchut*, Říše Boží i duchovní říše lidská

*Zóhar Svatá kniha kabaly, 23s.*¹⁸

Každý ze čtyř světů zahrnuje deset sefir, kterými Bůh omezuje a zeslabuje své působení, aby nakonec ozářil člověka, který je sice součástí nejnižšího světa, ale po duchovní stránce svou duší náleží do světa Božího pleromatu. Hmotný svět je rozdělen na jednotliviny, naproti tomu sefiry jsou úzce propojeny. Duchovní vesmír je jednotný, mezi jednotlivými sefirami jsou spojnice (cinorot – „potrubí“), kterými proudí duchovní světlo. Toto spojení zároveň způsobuje, že každá sefira má v sobě prvky všech ostatních sefir a ani tehdy neztrácí svou identitu. Žádná sefira nepůsobí takřikajíc „jednosměrně“. Jsou zároveň příčinou i účinkem, ve vztahu k nižší sefíře je její příčinou, ve vztahu k vyšší sefíře je jejím účinkem.

¹⁸ Přeložil BENEŠ, Mirko. *Zóhar Svatá kniha kabaly*. nakl. Dobra 2003. 23s. ISBN 80-86459-30-6

Podle terminologie kabaly je každá sefira oděvem sefiry vyšší (hebrejsky levuš) a tělem sefiry nižší (hebrejsky guf). Sefira je tedy nadřazená pouze tím, že předává duchovní světlo a aktivně působí. Naproti tomu je podřazená tím, že přijímá duchovní světlo. Z toho vyplývá, že všechny sefiry jsou zároveň nadřazené i podřazené, aktivní i pasivní. Duchovní světlo přijímají i vysílají.

Kabalisté se snažili o znázornění sefir, jde však jen o pouhé podobenství. Jeden ze způsobů znázornění je sefirotický strom, jeho kořeny se nacházejí u Boha, v říši duchovního světla a jeho koruna sahá až k hmotnému světu. Další způsob zobrazení je obrazec Prvotního člověka, souvisí zřejmě se starou tradicí podle, které je vesmír obrovským člověkem a člověk naopak malým vesmírem. Obrazové znázornění sefir je jen symbolickým znakem.

Poznání duchovního světa se děje pomocí zbožného soustředění (kavana) a modlitby, které vedou lidskou duši k tušení nebeského světa. Současný sefirotický vesmír, jehož posledním odleskem je náš svět, není považován za první duchovní vesmír. Byly tu i jiné duchovní vesmíry, které vplynuly z nejvyšší sefiry Keter. Kniha *Zohar* je přirovnává k jiskrám vytékajícím pod nárazy kladiva z rozžhaveného kovu a po krátké chvíli opět zanikajícím. Ani vesmír ve kterém žijeme, nemusí být poslední. Pokud totiž vystoupil z Božího Nekonečna, v další fázi se opět vrátí do Božího Nekonečna. Ale není jisté, jestli bude tento návrat konečný, nebo zda bude následovat nové stvoření. Systém sefir se dělí do tří trojic v každé triádě jsou dva členy protikladné a jeden člen střední, který oba protiklady spojuje.

První triáda – sefira Keter (Koruna), Chochma (Moudrost, Sofía) a Bina (Intelligence). Tyto sefiry jsou projevem Boha, jako nejvyšší rozumové mohutnosti. Sefira Keter je zcela nepoznatelná, nemá barevnou hodnotu. Bohu je podle lidského chápání rovnocenná, avšak liší se od Boha tím, že je Jeho účinkem (stvořeným jevem). Na jedné straně je všechno a na druhé straně nic. Druhá sefira Chochma, z níž tryská nebeský základ Tóry - Nebeský Zákon, je nejvyšším řádem člověka i vesmíru. Třetí sefirou je Bina, na této úrovni z původní absolutní jednoty začíná vznikat mnohost. Někdy se zobrazuje mezi sefirou Chochma a Bina ještě sefira Daat (Vědění), chápána jako aspekt nejvyšší sefiry Keter. V první triádě se projevuje Boží inteligence. V další triádě se Bůh projevuje jako morální etická síla, prostupující vesmír.¹⁹

Druhá triáda je sefira Chesed (Milost), zvaná někdy Gedula (Velikost, Vznešenost), další sefira je Din (Soud) zvaná též Gevura (Síla). Emoční atributy Boží již bývají kabalisty

¹⁹ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003.76- 80s. ISBN 80-86603-05-9

diferencovány také pomocí barevné symboliky: Sefira Chesed je bílá, sefira Din je červená. Chesed je voda, Din je oheň. Třetí, středová, a tedy harmonizující sefira Tiferet (Krása), je nositelem milosrdenství a je symbolizována zelenou barvou. Jedná se o centrální, středovou sefiru celého sefirotického stromu.

Horní triáda odpovídá hlavě makro-člověka, prostřední odpovídá pažím (Chesed a Din), sefira Tiferet symbolizuje hrud'. Vzájemné napětí mezi Boží láskou a Boží přísností je velmi signifikantní pro kabalistické pojetí světa. Nejsou to jen projevy Boha, ale také projevy lidských činů.

Poslední triáda je sefira Necach (Trvání, Věčnost), sefira Hod (Vznešenost), které znázorňují nohy makro-člověka. Ve středu je sefira Jesod (Základ) mající pro náš svět velký význam, neboť je nositelem plodivé síly a spravedlnosti. Symbolizuje spravedlivého člověka (cadika), který v židovské mystice hraje velmi důležitou úlohu.

Gershom Scholem rozeznává v rámci tradičního židovství tři ideální lidské typy

- a) typ učence
- b) typ hluboce zbožného člověka
- c) typ člověka hluboce spravedlivého.

Tito spravedliví jsou však nejenom Židé, jsou vyznavači různých náboženství a příslušníky různých národů. Mají své důležité místo, aby chránili lidstvo před důsledky jeho hříchů, které by mohly vést až k Božímu soudu a v konečné instanci tudíž až k přísnému potrestání a zániku lidstva. Existence těchto spravedlivých naopak posiluje Boží lásku a milosrdenství.

Poslední desátá sefira je Malchut (Království), představuje projevené Boží panství a uzavírá sefirotický vesmír.²⁰ Je souhrnem všech sefir. Jako nejnižší sefira má nejbližší k našemu světu, tryská z ní Boží odlesk, který spočívá ve světě nazývaný hebrejsky Šechina. Malchut symbolizuje základ a harmonii duchovních světů. Je to sefira, která spojuje náš svět s Bohem.²¹

Podle luriánské kabaly se vývoj duchovního vesmíru uskutečnil na základě kosmické praskatofy (tzv. „rozbitím nádob“). Dle Jicchaka Lurii totiž sefiry tvoří pouze čisté duchovní

²⁰ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 82-84s. ISBN 80-86603-05-9

²¹ Názvosloví tradičně užívané pro pojmenování duchovních světů a sefirot je převzato z Bible. Jména sefir od Gedula "níže" vycházejí z textu 1 Kronik 29:11. Blíže např. BIBLE Písmo svaté Starého a Nového zákona [včetně deuterokanonických knih], 2. katolické vydání. Přeložily Ekumenické Komise pro Starý a Nový zákon. Praha, nakl. Zvon 1991. ISBN 80-7113-009-5

světlo, ale také zároveň hrubší a temnější prvek, který utvořil nádoby, jež se staly nositelem Božího světla. Tyto nádoby neudržely intenzivní světlo Božího Nekonečna až je nakonec roztránilo. Tato katastrofa postihla sedm nižších sefir (Chesed až Malchut). Boží světlo se po rozbití „nádob“ stáhlo vzhůru, ale jeho zbytky ulpěly v tzv. střepích. Tímto došlo k promíšení světla a temnoty. Po této katastrofě všechny světy o něco klesly, ztratily jednotu, kterou měly a tím se dostaly na nižší místo, než bylo jejich původní. To platí i o Šechině, odlesku Boha Následky pra-katastrofy (někdy ztotožněné s pádem Prvotního člověka), narušily duchovní vesmír, který by měl být znovu napraven. Jiskry Božího světla zajaté v temnotě existují ve všem stvoření (včetně věcí a fenoménů zdánlivě zcela profánních). Naším úkolem podle kabaly je spolupracovat na nápravě této pra-katastrofy, člověk je tedy v určitém smyslu spoluhračem Boha stvořeným jen proto, aby odděloval svatý duchovní prvek od nesvatého (tj. od zmíněných střepů či skořápek – klipot). Ale dokonce i klipot obsahují odlesk Božího světla. Snaží se z něho čerpat sílu z důvodu, aby celý svět obrátil na stranu zla a Boží světlo přivedly do říše temnot. Ukazuje se nám zde důležitost a smysl člověka, v plnění náboženských a etických příkazů, tak totiž bojuje proti silám temnot a vysvobozuje jiskry Božího světla z hmoty. Člověk má tedy přispívat k znovu oddělení jisker světla od temnoty, opětovnému sjednocení duchovních světů a jejich návratu na původní místo. Tento návrat je návratem světa k Bohu (tikun – náprava). Pokud se jednou vesmír narušil musí být napraven a nejdůležitější roli hraje člověk, jeho modlitba, plnění náboženských i etických povinností, každá jeho myšlenka. Pokud ale člověk hřeší, prohlubuje se propad narušeného světa. Naopak pokud jsou jeho činy kladné, pak se svět opět napravuje.²² Člověk spojuje vše a pokud se toto spojení přeruší, je vše poškozeno. Člověk v sobě na mikrokosmické úrovni zahrnuje všechny tři světy (separovaný, střední a nejnižší). Člověk je prostředníkem, který všechny tři světy spojuje a sjednocuje.

Kabala člověka považuje za nejvyššího tvora, za malý vesmír. Člověk stvořený jako obraz Boží je nejen analogií sefirotického systému, ale zároveň existuje proto, aby aktivně působil v probíhajícím kosmickém dramatu. Měl by působit nejen na tento svět, ale i na vyšší světy a hlavně by měl pomáhat napravit následky kosmické pra-katastrofy. Lidská duše je součástí Boží světelné říše (pleroma), odkud sestupuje jedna část do nitra člověka, její druhá část se nalézá v horních světech, které poskytují život nižším světům a jevům.

²² SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003.84-88s. ISBN 80-86603-05-9

Kabala připisuje všem věcem určitý vnitřní řád a smysl života. Každá věc, třeba i kámen má v sobě duši a je pod dohledem vyššího světa. Kabala uznává existenci více lidských duší. Jedni z kabalistů hovoří v duchu antické filozofie o třech duších (nefeš, ruach a nešama), další dokonce o pěti duších (nefeš, ruach, nešama, chaja a jechida).

Nejnižší duševní složka je *nefeš* – živočišná duše prostupuje tělo a zajišťuje životní funkce. Jde o duši, kterou má na mysli *Bible*, když hovoří o krvi jako o nositeli vitálního principu a proto se požívání krve zakazuje. S touto duší se člověk rodí, ale tato duše nezaručuje člověku nesmrtnost, ani jeho další postmortální vývoj. Pokud chce člověk získat posmrtný život, musí získat další, vyšší duši - duši ruach. Nefeš ještě spojuje člověka s živočichy. Kdežto druhá duše *ruach*, je již přechodem k nejvyšší duši. Leží mezi živočišnou duší nefeš a nebeskou duší *nešama*. Nesmrtnost člověka není dána, záleží jen na tom, zda se jí člověku podaří získat pomocí dalšího duchovního vývoje (totiž vyšší duši). Všeobecně se soudilo, že člověk může získat střední duši ruach ve třinácti letech (v tomto věku se židovští chlapci stávají nábožensky dospělými, a tedy plně zodpovědnými za své činy)²³, ale nejvyšší duši nešamu až ve věku dvaceti let. Pokud je člověk hříšný, nemusí získat tyto vyšší duše, může naopak zůstat na úrovni své nejnižší duše nefeš. Nejdůležitější je tedy začátek cesty. Pokud se člověk začne snažit zdokonalovat, jakmile se do nitra dostane paprsek vyšších duší, poté už tato duše nemůže zaniknout, naopak se tím zahajuje cesta dopředu. Tato cesta kterou duše podstupuje a dosahuje v ní vyšších duševních kategorií je sjednocuje v původní jednotu a každým dalším krokem člověk povznáší vzhůru nejen svoji duši, ale další pokleslé jiskry Božího světla. Na této cestě člověk může nejen stoupat ale i klesat, nemůže však již zaniknout, protože ruach je už součástí Božího světla, a proto musí opět dosáhnout své původní vlasti.

Jedním ze způsobů duchovního vývoje (a v celostním pohledu tedy i spásy světa) může být proces převtělování (*gilgul* – rotace). Učení o převtělování se objevuje již v raně křesťanských

²³ Chlapec je považován za dítě (z náboženského hlediska) do svých třinácti let, dívka do dvanácti. Tento věk byl vybrán proto, že v něm jsou děti již schopny nést alespoň částečně odpovědnost za své činy – minimálně co se týče náboženského života. Třináctiletý chlapec tak podstupuje obřad bar micva, kdy je poprvé vyvolán k Tóře, dostává svůj talit a tfilin a stává se nábožensky způsobilým tj. povinným vykonávat všechna přikázání Tóry a žít podle nich.

gnostických skupinách.²⁴ V kabale se toto učení objevuje u kabalisty Izáka Slepého a v knize Bahir. Převtělování se děje karmickým zákonem, dokonalí lidé se již nepřevtělují, ale přímo jdou na nebesa. Učení o převtělování je charakteristické pro kabalou, nikdy se sice nestalo součástí židovské věrouky, ale i přesto bylo tolerováno. Lidská duše si s sebou nese plnou zodpovědnost za své chování a to určuje další osud v příštím životě. Kosmický zákon podle kterého si lidé nesou zodpovědnost za své myšlenky a činy, za své chování, má svůj dopad, který přesahuje jeden lidský život. Smysl putování je v náboženském a mravním zdokonalením člověka. Převtělování je většinou proces dlouhodobý. Na cestě gilgulem duše nejsou opuštěny, jsou uspořádány do skupin a mají společný základ. Je možné, že se toto duchovní pouto narušilo pra-katastrofou ale i přesto zůstává v lidech sounáležitost k ostatním duším, které mají společný kořen. Duše se stejným základem cítí k sobě přitažlivost a pomáhají si na své cestě. Tuší svou původní jednotu. Pokud se člověk chce stát dokonalým, je potřeba, aby vstoupil do manželství.²⁵

V kabale se ještě objevuje zvláštní druh převtělování, který nazýváme *ibur*. Narozdíl od gilgulu probíhá *ibur* až v dospělosti (nikoliv při narození). Při *iburu* se převtělují duše již zesnulých spravedlivých lidí, které se samy rozhodnou připojit se k jiné slabé duši, jež se sama nedokáže vypořádat se svými duchovními úkoly. Tato cizí duše může být s jinou duší v těle po určitý čas, tak dlouho jak je potřeba, než si duše dokáže pomoci sama a zvládne své duchovní úkoly a vývoj.²⁶ Duše musí být v úzkém vztahu a z jedné duševní rodiny.

Další dva stupně duše *chaja* a *jechida* jsou jakýmsi archetypem, který nemůžeme již postihnout. Tím se tedy nešama stává duševní složkou nejvyšší – jiskra Božského světla v člověku. Ruach je střední článek a nefesh je nejnižším článkem udržujícím lidské tělo při životě.

²⁴ Učení o převtělování se objevuje i u jihofrancouzských katarů, kteří dokonce věří na převtělování nejen z člověka do člověka, ale i z člověka v jiné živočichy.

²⁵ Musí si vybrat manželku dle původního základu, aby se mohli opět spojit a znovu utvořit harmonický celek. Právě proto je manželství tak důležité – základ skutečné lásky je v tom, že duše muže a ženy se doplňují vzájemně a teprve jejich spojení překoná izolaci světa a předpovídá tím jednotu a společenství vyššího duchovního světa. Platónská myšlenka říká, že nejvyšším typem člověka je androgynní bytost, která spojuje mužský a ženský prvek, což právě souvisí s mystickou koncepcí člověka jako mikrokosmu.

²⁶ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 94-97s. ISBN 80-86603-05-9

Duše se rodí z pleromatu Božího světla, v duchovním světě sefir a odtud pak sestupují, jako jiskry na zem. Individualita se ovšem získává až během sestupu postupně a při svém opětovném vzestupu ji duše zase částečně ztrácí. Podle knihy Zohar sestupují duše z nejvyšších světů do sefiry Malchut (Šechina). Než vstoupí do pozemského těla musí se obléknout v nebeském ráji, do světelného astrálního šatu, který je podoben pozemskému tělu, do kterého se pak duše dostanou. Nebeský ráj je jakýmsi mezičlánkem mezi světem pozemským a vyššími sefirotickými světy. Duši zároveň slouží pro přizpůsobení se pobytu v hmotném těle. Jedná se o nebeskou školu, kde se na archetypální úrovni nacházejí jevy odpovídající pozemskému dění. Duše tu zakouší první zkušenosti s tělesností, ale pouze částečně, prostřednictvím astrálního šatu. Při narození tyto zkušenosti opět zapomíná²⁷

Pojem astrální tělo, s nímž se nesetkáváme ve starší židovské mystice, je chápáno jako přechod mezi duší a látkou, duchovní tělo v kterém je duše oblečena. Kabala užívá pro astrální tělo hebrejské slovo *celem*. Astrální tělo je spojeno s individualitou člověka, vyvíjí se s ním a po smrti se od něj odděluje. Někdy je popisováno jako pouhý stín. Po smrti člověka duše opět odchází do ráje, kde se znovu učí životu bez těla, do té doby než dojde k další fázi převtělování. Pokud člověk dokáže sjednotit různé potence duše a povznést je jako celek na vyšší rovinu, poté může dojít k rychlejšímu vykoupení. Lidé většinou nedokáží své duše sjednotit a ty se pak převtělují postupně. U nejnižší duše nefeš se předpokládá, že zůstává u hrobu zesnulého (spravedlivého člověka) a tady slyší a přijímá modlitby a dále je posílá výše.²⁸ Střední duše ruach odchází do rajskeho Edenu a nejvyšší duše nešama stoupá do vyšších sefirotických světů. Osudy těchto tří duší jsou vzájemně spojeny, dokud se nešama nevrátí na své původní místo, ani ostatní dvě duše nenajdou svůj klid. Nešama ihned po skonu člověka stoupá na místo, odkud pochází a tam je pro ni zapáleno světlo, které svítí do výše (nešama už nikdy nesestupuje dolů). Sjednucuje se v ní všechno ze shora i zdola. Nešama musí vystoupit, aby se mohla spojit s Božím trůnem, do té doby se nemůže ruach usadit v zahradě a dosáhnout své blaženosti a nefeš nalézt klid na svém místě.²⁹

²⁷ Podle Talmudu se člověk před narozením naučí celý Zákon – Tóru, ale jakmile se narodí anděl ho udeří přes ústa a vše je zapomenuto. Obdobnou koncepci nacházíme i u Platóna totiž anamnézu – duše jsou v duchovních praobrazech, idejích, lidské poznání je rozpominání se na věci, které jsme již poznali dříve.

²⁸ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 97-99s. ISBN 80-86603-05-9

²⁹ A pokud se lidé trápí a dojdou na pohřební místa, tu procítá nefeš a odchází, aby probudila ruach. Když ruach procítne, vystoupí a vzbudí nešamu a potom se Bůh slituje nad světem.

Kabala je ovládána přesvědčením o kolektivním duchu lidstva a vzájemné zodpovědnosti a proto nijak neřeší individuální spásu jednotlivce. Převtělování bude zakončeno až tehdy, kdy lidstvo splní svůj kosmický účel, ke kterému bylo stvořeno. Pak budou vysvobozeny všechny jiskry zajatého Božího světla ze zajetí temných sil. Gilgul skončí, když se tyto jiskry vrátí znovu na své místo k Bohu do pleromatu a znovu tak dojde k vyzdvižení a sjednocení pokleslých duchovních světů, teprve pak bude dokončen gilgul. A po něm bude následovat sestoupení duše mesiáše na svět. Svět se opět navrátí do stavu před katastrofou. V tomto procesu nápravy má člověk nezastupitelnou a jedinečnou úlohu, je otiskem celého vesmíru, spočívá jak v horním tak dolním světě. Jedině člověk má tedy potenci pomáhat při zničení zla a to v kosmickém měřítku.

Kabalisté se intenzivně zabývají problémem relace dobra a zla, problémem původu zla. Již v *Bibli* se řeší problém utrpení spravedlivého (Job). Na jedné straně připouští zlo a na druhé straně říká, že zlo je podřízeno dobru, především slouží k prověřování charakteru lidí, k dokazování víry v Boha a překonávání pokušení. Utrpení která nemají zřetelný smysl se všeobecně považují za tresty z lásky, které mají důvod člověka očistit. Spravedlivému Bůh připravuje odměnu na onom světě a hříšníkovi zvyšuje posmrtný trest. Soudí se také, že osud spravedlivého člověka může být zcela narušen zlým osudem kolektivu (anděl zkázy nerozlišuje mezi spravedlivými a hříšnými). Pro kabalu zlo skutečně existuje a je buď zbytkem starších sefirotických vesmírů, které tu byly před naším vesmírem a zanikly. Převažoval v nich Boží soud a chyběl prvek lásky a milosrdenství. Další zlo se objevuje v předimenzování jedné sefiry, která se tím ocitá v izolaci a ztrácí kontakt s ostatními sefirami. Boží soud (sefira Din) zesílí a vymkne se ze souvislosti se sefirou lásky (Chesed) a sefirou milosrdenství (Tiferet) a tím dojde k porušení harmonie duchovního vesmíru. Podle luriánské kabaly zlo vzniklo vesmírnou pra-katastrofou, prvky temnoty a zla se promísily s Božím světlem a ty pak obklopily a zajaly. Klipot se pokřivily do ďábelských struktur. Síly zla nejsou od sil dobra zcela odděleny, dobro potřebují ke své existenci, čerpají sílu k vlastnímu životu. Klipot se soustřeďují kolem sefiry Malchut a Šechiny (parazitují na energii svatých a spravedlivých). Svatý člověk je neustále obklopen silami zla. Proti těmto silám zla se musí člověk bránit plněním náboženských povinností, ale důležité je klipot odehnat, nedovolit jim vstoupit do nitra člověka. Naproti světu démonů stojí andělská hierarchie Božího světa. Andělé nižších kategorií (poslové), mohou při sestupu na zem přijímat lidskou podobu. Vyšší

andělé používají pouze svou duchovní podobu. Někteří andělé mohou být individuální³⁰. Anděly nižších kategorií tvoří Bůh každý den, aby Jej velebili a pak zanikli, nejvyšší andělé jsou u Božího trůnu v čele s Metatronem.³¹ Hlavními archanděly jsou Michael, Gabriel, Uriel a Rafael.

Kabalistická učení dělíme na tři, nebo dvě základní oblasti zájmu. A to na kabal

- a) teoretickou
- b) meditační
- c) praktickou.

Moše Idel a jeho žáci hovoří o kabale theosoficko-teurgické a kabale extatické.

Teoretická kabala – soustředí se na teorii komplexní struktury Božského světa, spojenou se snahou dovést svět k harmonii. Zabývá se obsahem a formou mystérií, funkcí andělů a Božích emanací (sefir). Teoretická kabala evokuje nadpřirozené síly. (Boží jména, amulety, talismany, dokonce i chiromancii, fyziognomii a astrologii), a proto ji stoupenci ostatních židovských mystických proudů často považují za modloslužebnou.

Kdo vlastně je považován za mystika? Mystikem je ten, kdo byl obdarován bezprostřední a jako skutečnost vnímanou zkušenost Božskosti, nejzazší reality, nebo aspoň ten, kdo se o to pokouší. Této zkušenosti lze dosáhnout buď náhlým osvícením, iluminací, nebo pomocí dlouhých příprav, jejichž pomocí lze tohoto dosáhnout. Velice důležitá je zde zkušenost mystika, bez jakéhokoliv zaujetí postoje k otázce vlivu mystického stavu na vnitřní harmonii Božství. Z historického hlediska je vždy tato snaha hledání Boha spojena s určitou tradicí. V tradici společenství existuje velké množství úkonů a obyčejů, které jsou vhodné k předávání hodnot a zkušeností.³²

³⁰ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003.100-104s. ISBN 80-86603-05-9

³¹ Píše se o něm v Talmudu, dále v knize Enoch nebo Zohar. Nejvýznamnější text se nachází v Hechalot Rabbati. Zde má Metatron vysoké postavení, je nazýván jako 'menší JHVH' nebo spolustvořitel světa. V Talmudu se píše, že funkce knížete světa byla přesunuta z Michaela na Metatrona. Dále se o něm píše v knize Enoch, kde je popisován jako prvotní anděl nebo jako přeměněný Enoch - o tom se v Bibli píše: „I chodil Enoch s Bohem. A nebylo ho neboť Bůh ho vzal“ (Genesis 5, 24). V knize Zohar se popisuje jako menší JHVH, přeměněný Enoch, přeměněný Eliáš, dvojče anděla Sandalfona

³² SCHOLEM, Gershom. Kabala a její symbolika. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1999, 11s. ISBN 80-7207-315-X

Meditační kabala – meditace je prostředek k duchovnímu osvobození, různé meditační metody mají za svůj cíl osvobodit ducha z pout tělesnosti a umožnit mu vystoupit do transcendentní, duchovní říše. O člověku, který tohoto dosáhl se říká, že obdržel Svatého ducha (Ruach ha-kodeš), což je hebrejský výraz běžně používaný pro osvícení. Nejznámější metodou meditace je meditace za pomoci mantry.³³ Slova, nebo věty se opakují po určité době. Při soustředění svou mysl oprošťují od všech vnějších myšlenek, úplně ji odlučují od běžného proudu myšlenek. Mantru lze opakovat slovně – verbálně, nebo mentálně – psychicky.

Cesta zbožnosti je studium, dodržování Božích přikázání a láska. Tyto tři formy se vzájemně prostupují. Studium psaného Zákona, dále studium ústního Zákona (Talmud) a nakonec studium tajemství Zákona, tvoří základní podmínku duchovního rozvoje. Studium Zákona se potvrzuje jeho dodržováním. Rituál a modlitba, které jsou správně prováděny pozvedají člověka výš a zároveň mu umožňují naplnit svou jedinečnou úlohu ve vesmírné i božské historii. Žít dějiny Izraele v obřadech a bohoslužbách znamená zároveň žít životem spravedlivého a znovu v sobě objevovat svět sefirot. Ústřední hodnotou je devekut, přilnutí k Bohu. Jen velké ctnosti spojené s velkým poznáním mohly být prostředníkem spojení s Bohem (či hieros gamos).

³³ KAPLAN, Aryeh. Meditace a kabala. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 18s. ISBN 80-7207-100-9

3. ABRAHAM ABULAFIA

(1240 — 1292) španělský kabalista, představitel extatické kabaly v její krajní formě, který se považoval za proroka. Byl rozhodnutý setkat se s papežem Mikulášem III. a získat od něj svobodu pro svůj pronásledovaný lid i sám pro sebe. Často byl pronásledován jak křesťany tak i židy, ale zároveň mu naslouchali a následovali jej. Je oddaným židem, ale jeho specifický druh zbožnosti, živený přesvědčením o vlastním prorockém poslání a Božím vyvolení jej často přivádějí do konfliktu s představiteli normativního judaismu i křesťanské nomenklatury.

Byl odsouzen k smrti na hranici, ale díky úmrtí papeže z trestu vyvázl. Napsal řadu kabalistických spisů (*Chajej- olam ha-ba*, *Or ha-sechel*, *Imre šefer*, *Sefer ha-ceruf*, *Sefer ha-ot*). Vrchol mystického zážitku spatřuje v extatickém splnutí duše mystika s Bohem. Měl řadu mystických vizí a sám vypracoval duchovní metody a cvičení umožňující dosažení mystických prožitků. Jejich základem byla kombinace různých variant Božího jména, tedy kombinace hebrejských písmen, z nichž jsou variace Božího jména složeny. Stálým opakováním dosahoval mystického osvětlení. Jeho originalita tkví v tom, že své poznání svrchovaně mystického charakteru a metody, potřebné k jeho dosažení, byl schopen vyložit v traktátech, v nichž se přísná logika snoubí s poetickým jazykem.³⁴

³⁴ Příspěvatelé Wikipedie, Abraham Abulafia [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 22. 04. 2009, 11:28 UTC, [citováno 6. 05. 2009]
<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Abraham_Abulafia&oldid=3875864>

4. SAFED

V 16. století se centrum studia židovské mystiky přesouvá do Safedu, který se stal po vyhnání Židů ze Španělska (1492), hlavním střediskem kulturního a náboženského života.³⁵

4.1 Rabi Moše Cordovero ze Safedu

Stal se prvním kabalistou, kterému se dostalo pocty, byl nazýván iniciálami svého jména Ramak, narodil se v Safedu, ve městě, které se proslavilo jako významné centrum kabaly. Byl velmi vzdělaný, jeho hlavním zájmem byla systematizace kabaly a její uspořádání do filozofické struktury. Obhajoval svůj systém proti filozofům, kteří nechtěli uznat autoritu kabaly. Byl důkladně seznámen se systémy meditační a praktické kabaly, což vyplývá z určitých míst v jeho spisech. Nezůstává jen u teorie, ale sám se zabývá kabalistickou meditací aktivně. Jeho metoda zvaná gerušim (odloučení) nám není z větší části známa. Byla o tom napsána kniha *Sefer gerušim* (Kniha odloučení), nejspíše šlo o kontemplaci určité pasáže, nebo opakování na způsob mantry, což navozovalo hlubokou meditaci. Tím mohl člověk získat hluboký vhled, aniž by musel nějak analyzovat text. Slovo gerušim, nejspíše znamená odloučení od fyzického a izolaci před okolním světem. Tento výraz je významově velmi blízký slovu hitbodedut, které také značí fyzické i mentální odloučení. Jeho hlavním dílem je spis *Pardes Rimonim* (Zahrada granátových jablek), ve kterém rozpracovává učení o sefirách. V Ramakově pojetí tvoří sefiry dokonalý systém, který, pokud se nachází ve stavu vyváženosti, funguje naprosto dokonale a vztažen na člověka pak tento člověk zažívá pocit dokonalého štěstí. Ramak založil v Safedu kabalisticky orientovanou jezivu (kabalistická škola) a byl považován za její vůdčí osobnost. Pod jeho vedením se Safed stal největším kabalistickým centrem. Toto město bylo synonymem kabaly, jako by se všechny síly spojily, aby se tak stalo.³⁶

Událost, která měla největší dopad, byla španělská inkvizice. Její činnost vyvrcholila v roce 1492, kdy došlo k vyhnání všech Židů ze Španělska. Bylo to po staletí velmi důležité centrum

³⁵ V nedalekém Meronu se nachází hrob Šimona bar Jochaje, který na toto místo přitahoval mnoho mystiků.

³⁶ Přispěl k tomu vynález knihtisku (Guttenberg roku 1450 vytiskl svou Bibli, první hebrejské knihy byly vytištěny před rokem 1475). Díky knihtisku došlo k zlevnění knih, k lepší čitelnosti a dosažitelnosti, oproti době před tím, když rukopisy byly špatně čitelné a nedosažitelné. Knih tisk umožnil snadnější přístup k informacím a díky tomu učenci začali vidět potřebu v utřídění veškerého poznání kabaly.

židovské vzdělanosti (včetně kabaly). Až do této události byl Safed, malé nepříliš významné středisko kabalistické komunity. Tato situace se změnila až příchodem rabi Josefa Zaragoziho. – narodil se v Zaragoze, odkud uprchl roku 1492, byl uctíván jak židy tak i muslimy, (anděl míru).³⁷

Rabi David Abu Zimra – Radbaz (1470 — 1572), byl jedním z mnoha uprchlíků ze Španělska, také se usadil v Safedu a stal se jedním z předních žáků rabi Josefa Zaragozi. Později se z něho stal jeden z největších odborníků v oblasti židovského práva.

V roce 1552 se stala zvláštní událost, byla jí pouť Davida Reuveniho z Kheybaru na Arabském poloostrově. Reuveni zůstává velice záhadnou osobností. Neváhal předstoupit před papeže, usiloval o audienci u rabi Avrahama Castra.³⁸ Nakonec dosáhl audience u papeže Klimenta VII., na kterého udělal dojem. Na cestách se dostal do Portugalska, tam byl přijat na dvoře krále Jana III. kde se seznámil s pisárem Šlomem Molchem. Byl synem křesťanů z donucení (anusim, Španělé je však pejorativně nazývali marranos – svině) a jako mnoho anusim studoval tajně judaismus znal dobře jak *Bibli* tak *Talmud*.³⁹ Roku 1525 Molcho uprchl do Soluně, kde se dostal mezi kabalisty kolem rabiho Josefa Tajtacaka a ten jej nejspíše zasvětil do kabaly. Molcho měl větší předpoklady možná i díky zkušenostem z Portugalska, praktikovat kabal za pomoci meditačních technik. Byl dokonce schopen navázat spojení s magidem (andělský mluvčí). Tyto metody praktikoval i Tajtacak. Molcho navštívil i Svatou zemi a byl v kontaktu, jak s jeruzalémskými tak i safedskými kabalisty. Setkal se i s papežem Klimentem VII. a získal si respekt ve Vatikánu, ale také úctu mezi Židy v Římě. Meditace je velice ambivalentní, člověk může nabýt mylného dojmu, že disponuje nadlidskými vlastnostmi. Je to velké úskalí a zřejmě se jej nedokázal vyvarovat ani Šlomo Molcho. Roku 1532 žádal o audienci u španělského krále a římského císaře Karla V., ale bohužel na něho Molcho neudělal žádný dojem a tak jej panovník předal inkvizici. Byl postaven před soud a

³⁷ KAPLAN, Aryeh. Meditace a kabala. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 159s. ISBN 80-7207-100-9

³⁸ Možná se setkal i s Radbazem.

³⁹ I Portugalsko bylo domovem kabalistické školy, z níž vycházely osobnosti, jako byl rabi Jehuda Chajit či Jehuda Albotini.

odsouzen jako odpadlík k trestu smrti upálením. Byl dáván jako odstrašující příklad, aby se nezacházelo příliš daleko do mystérií meditační kabaly.⁴⁰

V polovině třicátých let 16. století se do Safedu dostali tři kabalisté, kteří z tohoto města vytvořili centrum židovské vzdělanosti. První byl žák rabi Josefa Tajtacaka, rabi Šelomo Alkabec ze Soluně, měl už pověst znamenitého kabalisty, tehdy mladý Moše Cordovero k němu vzhlížel a to ještě nevěděl, že se jednou právě on stane jeho nejslavnějším žákem. Druhý kabalista byl rabi Ja'akov Berab, který se narodil v Kastílii a byl vyhnán ze Španělska. Pobýval v Portugalsku, Maroku a Alžíru, nakonec se usadil v Egyptě, kde byl pod vlivem Radbaze. Taky se zde možná setkal s Davidem Reuvenim. Až jako význačný učenec se usadil v Safedu roku 1535. Třetím byl rabi Josef Karo (1488 — 1575), autor kodexu židovského práva *Šulchan aruch* (Prostřený stůl). Narodil se v Toledu, jeho rodina byla vyhnána ze Španělska, odešli do Portugalska. V Lisabonu studoval u rabi Ja'akova Beraba. Měl pověst zázračného dítěte. V necelých dvaceti letech již byl pokládán za předního odborníka v oblasti židovského práva. Roku 1522 začal psát (*Bejt Josef* – Josefův dům) – v tomto díle jsou shromážděna veškerá právní rozhodnutí, která byla kdy učiněna, pracoval na něm dvacet let. V Adrianopoli se seznámil se Šlomem Molchem, stali se přáteli, naučil se od Molcha meditačním technikám. Po Molchově popravě Karo odešel do Soluně, kde vytvořil talmudickou akademii. Spřátelil se s rabi Josefem Tajtacakem, který mu ukázal nové metody komunikace s magidem. Ve své knize *Magid Mešarim* zaznamenává zjevení magida. Poprvé se mu magid zjevil o svátku Šavu'ot⁴¹, na jeho radu se přestěhoval do Svaté země a usadil se v Safedu. Objevil tam již rozsáhlou komunitu a během krátké doby se stal vůdčí osobností v akademii po svém učiteli rabi Ja'akovi. Zanedlouho spolu přišli na myšlenku, při jejímž úspěšném uskutečnění by se úplně od základu změnila struktura židovského života a rovněž by uspíšila příchod Mesiáše. Chtěli znovu zavést dávný rituál ordinace (smicha).⁴² Ordinace

⁴⁰ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 160-161s. ISBN 80-7207-100-9

⁴¹ Šavu'ot (Svátek týdnů, Letnice), jeden ze tří poutních svátků, který připadá na padesátý den po svátku Pesach (7 týdnů + 1 den) na 6. a 7. den měsíce sivan. Připomíná darování Tóry na Sinaji

⁴² Smicha – dosl. "vložení" nebo "opření" [rukou] – tímto způsobem bylo ve starověkém Izraeli předáváno zplnomocnění k vedení židovského obecnství ať již v záležitostech duchovních nebo praktických. Takto byl na Boží pokyn do úřadu Mojžíšova nástupce uveden Jozue (Nu 27:15-23; Dt 34:9), a také 70 starších (Nu 11:16-25). Někdy ve 4 — 5. století občanského letopočtu však úřad smicha zaniká (je možné, že se tak stalo v souvislosti s

měla své právní důsledky, byla předávána z učitele na žáka od dob Mojžíše až do 4. století, kdy tato tradice byla v důsledku římského pronásledování přerušena. Maimonides psal, že ordinace smicha (vlození ruky), musí být obnovena před příchodem Mesiáše. Pokud se nenajde mistr, který by ji udělil, může být udělena komukoliv, ale pouze tehdy pokud dají souhlas všichni rabíni ve Svaté zemi. Většina rabínů právě sídlila v Safedu. Roku 1538 se safedští rabíni shodli jednomyslně na udělení ordinace rabimu Ja'akovi Berabovi, ale jeden z rabínů se rozhodl ordinaci neuznat byl to rabi Levi ibn Chabib (vrchní rabín v Jeruzalémě). Berab byl donucen opustit své místo a prchnout do Damašku. Ještě než odešel, stačil udělit smichu čtyřem nejlepším žákům. (smicha byla v kruzích židovských učenců největší akademickou poctou, která mohla být jedinci udělena; znamenala, že učenec zvládl všechny oblasti talmudické látky právního i agadického charakteru).⁴³

Jednalo se o tyto žáky – rabi Josef Karo, Moše z Tzani, Josef Sagis – již zralí rabíni, a také teprve šestnáctiletý Ramak. Rabi Ja'akov Berab roku 1541 zemřel, v úřadu safedského rabína ho vystřídal rabi Josef Karo. Dvacetiletému Ramakovi se dostalo vnuknutí. Měl začít studovat kabalou u rabiho Šelomo Alkabece, ten jej zasvětil do tajemství *Zoharu*. *Sefer Zohar* je psána jen v náznacích, jazykem plným alegorií a metafor. Pro své vlastní ujasnění napsal dvě knihy – *Or jakar* (Drahocenné světlo) – rozsáhlý komentář k *Zoharu*. Jeho přínos je v tom že učení mnoha škol uvedl v soulad s naukou knihy *Zohar* a tím ukázal jednotu kabalistického učení. Roku 1548 Ramak s okruhem kabalistů kolem Alkabece se začíná zabývat meditační metodou gerušim. Znal dobře metody Cajacha i Abulafii, ale dal přednost metodě gerušim (přivolávání magida). Tato skupina se brzy stala tajnou společností a osobnost Ramaka vytlačila osobu

pronásledováním Židů ze strany římských či byzantských císařů). Pozdější učenci tedy nemají plnou smichu, jejich pověření učit a soudit se týká halachických otázek, nikoliv autority dané takřkajíc spirituální "sukcesí". Otázkami smicha se zabýval mj. Maimonides v *Hilchot Sanhedrin* (důležitými podmínkami obnovení smicha je, aby se učenci a starší shodli na kandidátu zcela jednohlasně a jejich intence a konání byly tudíž nerozborné, a aby se obřad smicha konal v zemi Izraelské). Jednalo by se tedy o návrat duchovního pořádku a požehnání ustanoveného přímo Bohem a předávaného staršími, tento návrat samozřejmě může být (zvláště v mysticky laděných kruzích) chápán jako důležitý krok jistým způsobem připravující příchod Mesiáše. Safedská smicha (Berab a další) nebo pokusy učenců, kteří se snažili o obnovení původní "mojžišské" smicha později (19., 20. stol. naposledy pak rok 2004) nebyli nikdy přijaty jako zcela obecně platné.

⁴³ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 161-164s. ISBN 80-7207-100-9

Alkabece, proto se společenství začalo nazývat druhové Cordoverovi, zajímali se hlavně o morální otázky, jež Ramak shrnul takto:

*„Nenechat své myšlenky, aby se rozptýlily od slov Tóry a od svatých věcí, abychom se stali sídlem Šechiny. Nenechat se strhnout hněvem. Nemluvit špatně o žádném stvoření, ani o zvířeti. Neproklínat bytosti, ale žehnat jim, i uprostřed hněvu. Nepřísahat, ani na pravdu. Nikdy nelhat. Nebýt jednou ze čtyř bytostí odvržených od Šechiny: lhářem, pokrytcem, domýšlivcem, pomlouvačem. Nenavštěvovat hostiny, kromě náboženským zákonem předepsaných. Setkat se na hodinu nebo dvě denně s druhem a promluvit si o mystických myšlenkách. Každý pátek projít s jedním s druhů všechny činy, vykonané za týden, a očistit se v očekávání královny Šabat. Vzdávat díky hlasitě a srozumitelně, aby je u stolu mohly opakovat i děti. Vyznávat své hříchy před každým jídlem a před spaním. Při rozhovorech s druhy používat výlučně hebrejštinu a v den šabatu mluvit hebrejsky se všemi“.*⁴⁴

Tento text ukazuje jeho snahu o postavení kabaly na úroveň každodenní existence. Nepoužívá jiné Boží jméno než Tetragram, deset samohláskových znamének odpovídá sefirám. Pak může člověk meditovat nad Tetragramem vokalizovaným těmito samohláskovými znaménky a tímto způsobem se přimknout k jakékoliv sefíře. Nad Božími jmény lze meditovat v té podobě, v níž jsou napsána v knize, ale meditace je účinnější představíme-li si každé jméno v barvě, která odpovídá jednotlivým sefirám, tak se k ní lze přimknout těsněji.⁴⁵

4.2 Jicchak Luria

Jicchak Luria (1534 — 1572) známý jako Ari (Elohi Rabenu Jicchak – náš Božský Rabi Jicchak – obdobným přídomek nebyl v rámci židovské tradice poctěn žádný jiný člověk). Byl to projev nejvyššího uznání, bývá také nazýván Svatý Ari. Už za svého života se stal legendou, zvláště u prostého lidu. Obvykle se stává, že čím víc se člověk přiblíží k takovéto osobě nepřipadá mu tak výjimečná, ale u Ariho tomu bylo právě naopak. Rabi Chajim Vital s ním strávil mnoho dnů a nocí a viděl v něm anděla v lidské podobě. Dochoval se dotaz Ariho adresovaný rabimu Josefu Karovi, dotazoval se na složitý právní problém a Karo mu odpovídal s hlubokým respektem. A to v té době již vyšel tiskem Karův zákoník – *Bejt Josef*,

⁴⁴ CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996. 108s., ISBN 80-85349-63-9

⁴⁵ KAPLAN, Aryeh. Meditace a kabala. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 166s. ISBN 80-7207-100-9

používá autoritativní tón k největším osobnostem své doby, ale vůči Arimu se chová s pokorou, jak duchovní tak intelektuální. Dokonce se vyprávělo, že se chtěl stát Ariho žákem, ale ten jej odmítl, protože mu bylo souzeno stát se autoritou v zákoně. Ariho nauka byla stavěna na roveň samotnému *Zoharu*. Každý jeho obyčej byl zkoumán a mnohé z nich byly uznány za závazné, byť se dostávaly do rozporu s dosavadní praxí.⁴⁶

Rabi Avraham Gombiner (1635 — 1683), autor spisu *Magen Avraham* (Avrahamův štít), při řešení sporných halachických otázek často používal citace Ariho. Tento odborník v právu totiž měl k Arimu velkou důvěru. Stačilo, že se choval určitým způsobem a už to bylo pro Gombinera zárukou správné a obecně platné praxe.

Ari se narodil v Jeruzalémě roku 1534, dle legendy se při jeho obřizce zjevil sám Elijáš. Už jako osmiletý byl zázračné dítě, zastiňoval učence v celém Jeruzalémě. Místo aby se učil číst jako stejně staré děti, už zvládal všechna obtížná místa *Talmudu*, znal nazpaměť desítky svazků. Kdyby pokračoval v učení *Talmudu* stal by se jedním z nejlepších talmudistů. Otec mu brzy zemřel a matka nedokázala rodinu uživit a tak odešli do Egypta. Ari byl dán do učení k rabi Becal'elovi Aškenazimu (1520 — 1592), autor talmudického komentáře *Šita mekubecet* (Všezahrnující systém), studoval u Radbaze, který v té době zastával úřad vrchního rabína v Káhiře. V sedmnácti letech se mladý Ari dostal ke kopii *Zoharu* a tím se pro něj otevřely nové obzory. Další důležitý krok, který pro něj měl velký význam, bylo patnáct let strávených meditací, nejdříve pod vedením rabiho Becal'ela; poté se mystickému rozjímání věnoval sám. Ariho meditační technika vychází ze *Zoharu* celé dny, ba týdny se zabýval určitým úsekem *Zoharu* a nepřestal, dokud plně nepochopil hlubší význam. Používal tyto úseky jako mantru, meditoval dva roky v chatrči poblíž Nilu úplně o samotě. V legendě se říká, že meditaci ukončil, když obdržel radu ze rtů proroka Elijáše, aby se odebral do Svaté země. Do Safedu přišel roku 1570, téhož roku zemřel Ramak (vypráví se, že za jeho rakví následoval ohnivý sloup, který určoval za jeho nástupce ve vedení školy- Ariho). Rabi Chajim Vital byl v té době v Damašku, kde dokončoval svůj komentář k *Zoharu* a vůbec nic nevěděl o Ramakově smrti, ani o nástupu Ariho. Ariho vyhledal až po příjezdu do Safedu, neměl o něm valné mínění, ale hned po jejich setkání jej fascinoval natolik, že ho ihned požádal, aby byl přijat mezi jeho žáky. Ari řekl Chajimu Vitalovi, že Egypt opustil pouze proto, aby se mohl stát jeho učitelem.

⁴⁶ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 187-188s. ISBN 80-7207-100-9

Poté už spolu trávili veškerý čas. Byli spolu osmnáct měsíců a během té doby si museli předat velké množství informací, ale hlavně dokonale zvládnul celou nauku. Ramak napsal mnoho objemných děl s výrazným stylem.⁴⁷

Ari zemřel roku 1572, kolem sebe shromáždil kruh studentů v čele s Chajimem Vitalem, ovšem každý z nich interpretoval jeho učení mírně odlišně. Chajim Vital je považován za nejdůležitějšího Ariho žáka, neboť byl schopen jeho nauku podat systematicky a velmi obsírně – mezi Vitalova hlavní díla patří – *Ec chajim* (Strom života), *Pri ec chajim* (Plod stromu života), *Osm bran* – v těchto dílech jsou zaznamenány všechny oblasti Ariho nauky. Ari byl naprosto naplněn *Tórou*, vykládal *Bibli*, *Mišnu*, *Talmud*; uměl porozumět, hovorům stromů, ptáků i andělům. Četl v tvářích lidí tak jak je to nastíněno v *Zoharu*. Věděl co ten či onen člověk učinil, nebo to co měl udělat v budoucnosti, četl myšlenky dokonce ještě předtím než byly v samotném člověku. Věděl i to co se dělo na zemi i to co bylo rozhodnuté na nebi. Byl seznámen s tajemstvím reinkarnace, kdo už žil na tomto světě a kdo tu je poprvé. Jediný pohled mu stačil na to, aby řekl člověku jakým způsobem je spojen s Nebeským člověkem a jak je spřízněn s Adamem. Viděl duše spravedlivých, těch co již dávno zemřeli i těch co zemřeli nedávno. A s nimi studoval mystéria, podle pachu člověka poznal jeho skutky a tuto schopnost připisuje *Zohar* svatému dítěti. Měl všechna tato tajemství uložena ve svém nitru a mohl je využívat kdykoliv chtěl, nemusel k tomu používat meditování (*hitbodedut*). Všechno mu bylo dáno, nezískal to skrze praktickou kabalou (což je přísně zakázáno), ale díky zbožnosti, odříkání a studiu, stále prohluboval svou oddanost Bohu, askezi, čistotu a svatost dokud se nedostal do stavu, kdy se mu začal pravidelně zjevovat prorok Elijáš, mluvil k němu a učil ho tajemstvím.

Nikdo takový nežil od dob rabi Šim'ona ben Jochaje.⁴⁸ Kdykoliv navštívil se svými žáky jeho jeskyni, dokázal každému určit místo které mu náleží. On sám vždy seděl na místě rabi

⁴⁷ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 189-190s. ISBN 80-7207-100-9

⁴⁸ Rabbi Šimon ben Jochaj se narodil ve 2. století v Galilei a zemřel, obklopen svými žáky, v Meronu u Safedu v téže oblasti Palestiny. Podle legendy se rabbi Šimon ben Jochaj skryl se svým synem Eleazarem před pronásledováním Římanů v jeskyni, kde žil třináct let a kde poslední rok přijal "zjevení nebeských tajemství". Před svou smrtí shromáždil ben Jochaj své syny a žáky a řekl jim: "Ty, Eleazare, budeš studovat. Rabbi Abba bude psát a ostatní přátelé budou v tichu naslouchat" (*Zohar* III, 287 a). Chtěl tím patrně naznačit, že teprve výklad napsaného je skutečným pramenem poznání pro ty, kteří se mu otevírají jako naslouchající. Neboť

Šim'on bar Jochaje a rabi Chajima Vitala posadil vždy na místo jeho syna rabi El'azra a rabi Benjamina Kohena na místo rabi Aby. Ostatním sedmi žákům byla přidělena místa sedmi Božích očí. Odhalil nám mnohem víc, než kterýkoliv prorok nebo věštec. I Ezechiel nám odkryl tajemství merkavy pouze ve světě Berija.⁴⁹ Ari šel dál odkryl nám tajemství Acilutu a pronikl až do světa Nekonečna. Dosáhl mnohem výš a věděl co se dělo na nebesích i na zemi, co bylo rozhodnuto Nebeským shromážděním a dokonce měl i moc zrušit jeho veškerá usnesení. Je téměř nemožné o Ariho učení pojednat v pravé míře. Dalekosáhle to přesahuje naše síly, můžeme pouze sledovat základní obecné principy, které nás vedou k pochopení jeho systému meditace. Základem jsou sefiry, deset sefir – čtyři světy a pět rovin duše. Ari vykládal především tři nejtemnější knihy *Zoharu* – *Sifra-di-cniuta* (Kniha skrytosti), *Větší a Menší shromáždění* – objevují se zde myšlenky, které se v ostatních textech objevují jen zřídka. Jsou zde odlišné duchovní entity (parcufim), jejich podstatu vysvětluje na základě vzájemných vztahů mezi jednotlivými parcufim a sefirami. Jednodušší kabala pracuje se sefirami (statika nejvyšších světů). Zatímco parcifum (světy v pohybu a vzájemném působení).⁵⁰

Sefiry byly stvořeny jako body, navzájem nebyly v žádných vztazích. Životadárnou sílu pasivně přijímaly z Nekonečného bytí, jsou nazývány nádobami. Aby nádoba mohla přijímat Boží světlo, musí existovat nějaké spojení mezi ní a Bohem. Duchovní říše nemá prostorovou dimenzi, na rozdíl od fyzické. Právě proto nemůžou být sefiry spojeny fyzicky s Bohem, ale jen připodobněním. Musí tedy existovat určitá míra podobnosti mezi sefirami a Bohem. Z toho plyne, že pokud je Bůh svou bytostnou podstatou dárce, pak je nádoba příjemcem. Pokud chce nádoba přijímat, musí také sama dávat. Člověk sám je též nádobou, neboť má schopnost přijímat i dávat. Jestliže má člověk přijímat Boží světlo musí se Bohu připodobnit a to tak, že se sám stane dárce, pokud ovšem dodržuje Boží příkazy a tím skýtá živiny duchovním

tajemství kabaly není v napsaném, ale v živém slově, a žák kabaly stoupající k merkavě slyší "zaznívání nebeského hlasu před trůnem nádhery". S vyvolenými spojuje se Stvořitel obřízkou a "slovem na jazyku" (Sefer Jecira I, 3). Právě-li se v *Zoharu* (II, 136b), že teprve "temnota v temnotě probouzí život poznání", míní opět tímto budičem kabalisticky pojaté slovo.

⁴⁹ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 193-194s. ISBN 80-7207-100-9

⁵⁰ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 195-196s. ISBN 80-7207-100-9

světům. Dále musí být podoben Bohu svobodnou vůlí a možností svobodné volby, to lze jen tehdy pokud vedle sebe existuje dobro a zlo.

První fáze stvoření dle Ariho představuje tzv. svět chaosu (tohu). Nádoby (první sefiry) mohly pouze přijímat Boží světlo, nemohly samy dávat ani působit jedna na druhou. Nebyly podobny Bohu, byly nedokonalé, nedokázaly přijaté světlo podržet. Nemohly naplňovat svůj účel, a proto byly intenzivním Božím světlem rozbity. Ve světě Acilut se nacházely původní nádoby, když se však rozbily, spadly jednotlivé úlomky do nižší roviny (svět Berija). A zároveň se zde objevuje zlo, které vzniklo ze střepů rozbitých nádob. Původně byly nádoby stvořeny bez schopnosti podržet světlo tak, aby mohlo vzniknout zlo. Existence zla úzce souvisí s možností svobodné volby člověka, která je nezbytná k napravení nádob. Zlo pochází z nejhornějších původních nádob může být napraveno a znovu pozdviženo. Rozbití nádob je naznačeno jak v *Midraši*, tak i v *Tóře*. Rozbité nádoby byly napraveny a přetvořeny do podoby parcuřim. Každý z těchto parcuřim sestává z 613 částí, které odpovídají 613 částem těla a zároveň 613 příkazům *Tóry*. Jsou ve vzájemné interakci, jsou schopny vstupovat skrze *Tóru* do vztahu s člověkem a být zároveň dárci i příjemci. V napraveném stavu (parcuřim) jsou nádoby způsobilé přijímat Boží světlo. U Ariho nazýváme tento stav světem nápravy (tikun). Ari říká, že dřívější kabalisté se zabývali pouze světem chaosu, ale on jako první odhalil tajemství parcuřim (svět nápravy). Parcuřim jsou propojeny sítí vztahů, mají antropomorfní charakter a proto je v Ariho systému důležitá symbolika sexu, rození a růstu. Ranější kabalisté rozeznávají čtyři světy – Acilut, Berija, Jecira a Asija, odpovídají čtyřem písmenům Tetragramu. I Ramak hovoří o pátém světě, který nazývá cachcachim (záře), v *Zoharu* se o tomto světě nepíše. Tento svět Ari ztotožňuje s říší prvního parcuřim, který se v *Zoharu* objevuje, jako První člověk (Adam kadmon). Uvnitř existují čtyři roviny, které opět odpovídají čtyřem písmenům Tetragramu. Podoba čtyř rovin, jsou čtyři písmena Tetragramu, čtyři nižší parcuřim světa Acilut a samy čtyři světy.

Ari se zabýval především teoretickou kabalou, ale jeho nauka není jen teorie. Součástí jeho systému jsou takzvané kavanot – specifické meditace, které se váží k různým náboženským úkonům (plnění všech příkazání; rozmanité náboženské obřady atd.). Neboť takové úkony člověk provádí neustále. Pomocí kavany může dosáhnout hluboké meditace a to při plnění

běžných povinností. Hlavní byly předepsané denní modlitby, jednotlivá slova mají kabalistický význam (jádro systému meditací).⁵¹

Mnoho ranějších kavanot je odvozeno z knihy *Zohar*. Ari rozpracoval význam každého slova a kde *Zohar* pouze naznačoval, on přesně strukturoval meditaci. Tyto kavanot úzce navazují na teoretickou nauku Ariho. Kavanot uvádějí člověka do horních světů, jedná se o spojování Božích jmen, v různých gematriích. Zaplňují dva rozsáhlé svazky – *Pri ec chajim* (Plod stromu života), a *Ša'ar ha-kavanot* (Brána kavanot), zahrnují všechny oblasti života (náboženského i světského). V Ariho meditačním systému jsou základem jichudim, které spočívají v manipulaci s písmeny rozličných Božích jmen. Jichud (sjednocení) – sjednocují se dvě, nebo více jmen. Jména jsou propojována a jsou k nim přidávána různá samohlásková znaménka. Boží jména jsou odrazem duchovních sil a tyto duchovní síly mají své protějšky v různých částech lidské mysli (jichudim mohou napomáhat psychické integraci). Podobná metoda je vidět u Ramaka, mluví o meditacích s rozličnými Božími jmény, zvláště Tetrgramu vokalizovaném různými samohláskovými znaménky (představující deset sefir). Ari v sefirách již nespatřuje nezávislé entity, ale komplex vzájemně se ovlivňujících parcuřim. Právě proto jeho systém meditace je manipulace s Božími jmény způsobem odpovídajícím těmto interakcím v horních světech. Člověk musí vyprázdnit dokonale svou mysl a tehdy spatří písmena, jako obrovská trojrozměrná tělesa, která zaplní celou jeho mysl. Gematrie pracující s číselnými hodnotami jednotlivých písmen tady hraje důležitou roli. Ari spatřoval v jichudim důležitý způsob jak dosáhnout pravého osvětlení. Systém je ryze mentální. Mohou navodit velmi hlubokou meditaci s mohutnými toky duchovní energie, ale pokud nejsou správně používány může to být velice traumatické, nebezpečné.⁵²

Zachycení největší části Ariho učení je v osmismisvazkovém souboru (*Osm bran*), napsaný rabi Chajimem Vitalem. Sedmá z těchto bran *Ša'ar ruach ha-kodeš* (Brána svatého ducha), vysvětluje Ariho systém jichudim, jehož prostřednictvím lze dosáhnout Ruach ha-kodeš. V tomto díle jsou zaznamenány jichudim odhalené Arim pro specifické duchovní potřeby jeho žáků (nejčastěji pro Chajima Vitala). Jsou zde nastíněna obecná přípravná cvičení, jejich vykonávání byl nezbytný předpoklad pro vykonávání (úspěšné) jichudim. Jichudim měly i své

⁵¹ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 196-199s. ISBN 80-7207-100-9

⁵² KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 204s. ISBN 80-7207-100-9

speciální cíle (například k napravení hříchů). Hlavní cíl bylo soustřeďovat duchovní energii. V Sedmé bráně najdeme pojednání o magidovi (andělský mluvčí). Magid je tu popsán, i upřesněn jeho rámeček působnosti. Také je tu důležitá myšlenka přimknutí se ke svatým žijícím v dávných dobách (nejlépe se jichudim vykonávají v blízkosti jejich hrobů).⁵³

Rabi Chajim Vital byl Ariho žákem, díky jeho dílu toho víme hodně o Ariho učení. Byl jeho žákem jen velmi krátkou dobu a i přesto na něm zanechal velký vliv (necelé dva roky). Až po dlouhé době se teprve uvolňoval z Ariho vlivu a začal se navracet k učení starších škol. Jedno z nejdůležitějších děl jsou *Brány svatosti* – hovoří zde o metodách, které ho učil Ari. Rabi Chajim Vital byl výjimečná osobnost obdařená intelektem, význačný kabalista. Narodil se v Safedu roku 1543, jeho otcem byl rabi Josef Vital Calabrese (rodina pocházela z Kalábie). Byl písař, specializoval se na výrobu tefilin, jejich texty i pouzdra, která se vyráběla v jeho dílně, byla brána za nejkvalitnější. Rabi Chajim Vital prožíval dětství v Safedu, důležitém centru židovského i kabalistického myšlení. Safed byl prochnutý kabalou v teoretické a filozofické formě i v okultních aspektech. Rabi Chajim Vital se stal hlavním interpretem Ariho systému. Po smrti Ariho se začal Vitalovi zjevovat ve snu, po čase se stala tato vidění jen ojedinělá.

⁵³ KAPLAN, Aryeh. *Meditace a kabala*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998, 176s. ISBN 80-7207-100-9

5. RABI LÖW

Jehuda Liva ben Becalel (Maharal – Morenu ha-rav Liva – Náš učitel rabi Liva). Sice se nenarodil v Praze, ale jeho dílo a život jsou úzce spjaty s pražským prostředím. Také si spojujeme s jeho osobou legendu o golemovi. Narodil se buď ve Wormsu, nebo v Poznani, vzdělání získal v polských ješivách. Do Prahy přišel na základě sňatku s Perl, dcerou Šmuela bar Jakoba. V roce 1553 se stal moravským zemským rabínem se sídlem v Mikulově. Roku 1573 odešel do Prahy, kde se stal představeným zdejší ješivy. V roce 1564 bylo založeno pražské Pohřební bratrstvo, které pečovalo o nemocné, pro které rabi Löw napsal stanovy. V roce 1583 odešel z Prahy nejspíše do Poznaně na dobu pěti let. Po návratu do Prahy mimo jiné dosáhl audience u císaře Rudolfa II. (zřejmě z důvodu obavy rabiho Löwa ze zhoršení protizidovských nálad části pražského obyvatelstva, jistou úlohu také mohla sehrát Rudolfova záliba v hermetismu), načež rabi Löw opět opouští Prahu. Vrací se až v roce 1597, kdy se stává vrchním pražským rabínem a už neodejde z Prahy. V Praze jsou vydávána skoro všechna jeho díla a to většinou v pražské hebrejské tiskárně rodiny Gersonidů.⁵⁴

První jeho kniha *Gur Arje* (Lvíče) vydaná v roce 1578, obsahuje výklady k biblickým komentářům rabiho Šlomo ben Jicchaka (Raši). Další dílo nese název *Gevurot Ha-Šem* (Mocné činy Hospodinovy), obsahuje výklady vztahující se ke svátku Pesach.⁵⁵ Další dílo je komentářem k traktátu *Pirkej avot* nazvané *Derech chajim* (Cesta života).

Maharal je autorem velkého počtu pojednání, která se vztahují k židovským svátkům a významným dnům (Šavuot, Chanuka, Purim). V jeho spisech se snoubí středověká židovská filozofie a mystika, náboženská židovská tradice spolu s myšlenkami ovlivněnými humanismem a utváří harmonický celek. Jeho dílo se vyznačuje velikou vyzrálostí, což je dáno tím, že své spisy začal publikovat až v pozdějším věku. Především se zaměřuje na partie *Talmudu*, *Midrašů* a jiné další tradiční literatury. Jádrem jeho odkazu je hlavně hluboká víra v Boha, myšlenka vše prostupujícího obecného řádu stvořeného Bohem, kterému podléhá jak vesmír tak i člověk (mikrokosmos). Mezi Bohem a světem je boží Zákon – *Tóra*. V *Tóře* je Boží pořádek a řád, podle kterého je svět stvořen a má se podle něho řídit. *Tóra* vytváří mír mezi horním a dolním světem a proto ten kdo studuje *Tóru*, vytváří tak také mír mezi horním a dolním světem (projev Nejvyššího Božího rozumu nemůže být v rozporu s lidským rozumem,

⁵⁴ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 127-128s. ISBN 80-86603-05-9

⁵⁵ Pesach - svátek nekvašených chlebů, velikonoce. 14. až 22.(23.) nisanu.

protože lidský rozum je odvozen z rozumu Božího). Poznání, které je založeno na vědě je jen jedna složka lidské duše, neboť když je člověk obdařen pouze světskou moudrostí, může překročit Boží řád a dopustit se hříchu, v lidském životě má tedy nezastupitelné místo nábožensko-etická složka. Dle Maharala je zřejmé, že existuje dvojitá příčinnost a to:

- nižší přírodní kauzalita (postihnutelná vědou)
- a druhá je kauzalita vyšší, která stojí nad a za přírodní zákonitostí. Je postihnutelná pouze na základě náboženského přístupu.

Tóra nás vede a ukazuje nám cestu, jak se dostat z roviny materiální do roviny vyšších duchovních světů. Člověk se rodí jako bytost, v které převládá biologická stránka (nejnižší rovina světa). Jeho hlavním úkolem by mělo být oslabit tuto biologickou stránku – zlý pud a pokusit se tento zlý pud přeměnit na rovinu dobra a využít k prospěšným věcem. Rabi Löw soudí, že základním principem, na němž stojí existence, je princip tolerance a míru, respektu k ostatním lidem a jejich přirozeného prostoru, jejich svobody. Rabi Löw formuluje právo národů včetně Izraele, na své sebeurčení takto –

„Není totiž pochyby, že vyhnanství je změnou pořádku, kterým Bůh uspořádal všechny národy na místa, jež jim odpovídají. A stejně tak Izrael uspořádal na místě, které mu odpovídá, totiž v izraelské zemi. A vyhnání Izraele z jeho území je naprostou změnou a všechny věci, jež vycházejí ze svého přirozeného místa a nacházejí se mimo toto místo, nemohu mít věčné trvání na místě, jež jim není přirozené. Neboť kdyby zůstaly na nepřirozeném místě, změnilo by se nepřirozené v přirozené, což není možné. Například : jestliže donutíš část ohně, aby setrval při zemi, i když jeho přirozené místo je nahoře a ty je nutíš, aby zůstal doma. A stejně tak přirozené místo země se nachází dole a jestliže část země donutíš, aby spočinula ve výšce, zda zůstane tkvět na tomto jí nepřirozeném místě ? Vždyť z nepřirozeného by se stalo přirozené ! A stejně tak, kdyby Izrael navěky setrval ve vyhnanství, bylo by to změnou nepřirozeného v přirozené. Neboť vyhnanství není přirozeným místem Izraele, poněvadž jemu, odpovídajícím místem je země Izraelská..A ještě je třeba říci, že podle existujícího pořádku není vhodné, aby byl národ podroben jinému národu, aby tento jej podmanil, neboť Bůh stvořil každý národ pro sebe sama..Neboť podrobení národa národem neodpovídá pořádku existujícího, jehož je třeba. Neboť je třeba, aby každý národ byl svobodný.“ (Necach Jisrael,1).⁵⁶

Člověk má sám svoji odpovědnost a to jak za sebe, tak i za lidskou společnost celkově, za její vývoj. Vývoj by měl probíhat vždy od materiální stránky, po stránku duchovní. Je velice důležité, jak se chová člověk k druhému, do jisté míry to ovlivňuje i vztah Boha ke světu.

⁵⁶ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 135-136s. ISBN 80-86603-05-9

Pokud v našem světě existuje milosrdenství a láska, pak Bůh emanuje svou lásku do duchovních světů a ty ji pak předávají našemu světu.

Je jedním z prvních propagátorů nového způsobu výuky – novodobý židovský pedagog pražského ghetta.⁵⁷ Ovšem rabi tyto své teorie rozvíjí jen na základě studia židovských náboženských textů, především *Tóry*. Jako pedagog velice vyzdvihoval kolektivní studium, opakování studované látky, znalost hebrejské gramatiky a další.

V jeho etice se objevuje klíčové slovo (dodatek – tosefet). Je to všechno co nesouvisí s lidskou podstatou (existencí). Nejvíce se to projevuje u jeho názoru na lidské stáří. Člověk se v tomto období stává závislý na ostatních lidech. A podobný názor má rabi Löw i na majetek, nemá žádnou důležitost, protože na onen svět si ho vzít nemůžeme, tam pro nás bude mít smysl jen *Tóra* a dobré činy. S tím ale nesouvisí podpora chudoby, tím by se opět člověk dostal do závislosti na druhých lidech. Jeho názory v oblasti etiky velice připomínají názory objevující se v chasidismu.⁵⁸

Když sečteme všechny myšlenky a proudy rabi Löwa, je těžké je přesně zařadit. Pobiblická a Biblická tradice splývá s filozofií a mystikou. Dokázal přesáhnout svou dobu.

5.1 Golem

Legenda o golemovi je velice rozšířená a téměř každý o ni již slyšel, a nebo alespoň viděl zfilmovanou podobu, jejíž známost přestoupila až za hranice.

Roku 1915 vychází román Gustava Meyrinka *Golem*, jeho význam je zde ovšem přeznačen, autor se totiž snažil postihnout cestu k vykoupení (a to na rovině individuální i obecné), přičemž golem se stává především symbolem kolektivního strachu a nízkých pudů.⁵⁹

Vyprávění o golemovi jsou velmi rozšířena v židovské a německé literatuře 19. století, ale Meyrink je přesahuje. Podle jeho podání byl golem ahasvéřským zjevem, který se po 33 letech zjevuje v okně místnosti bez dveří v pražském ghetu. Je z části materializovanou kolektivní duší ghetta, ale z části je také dvojníkem hrdiny, který bojuje o svou vlastní spásu. V tomto díle je velmi málo ze skutečné židovské legendy. Golem jako člověk stvořený magickým uměním

⁵⁷ Jeho teorii dokonce rozvinul J. A. Komenský.

⁵⁸ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 139-143s. ISBN 80-86603-05-9

⁵⁹ SCHOLEM, Gershom. Kabala a její symbolika. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1999, 143-144s. ISBN 80-7207-315-X

se navrácí až k představám o prvním člověku Adamovi. *Adam je z hlíny vzatá a v ní se opět rozpadající bytost, které byl Božím vdechem propůjčen život a řeč. (podle Rosenfeldové).*

Filón řekl - „*Lze si myslet, že Bůh chtěl tento člověku podobný výtvar stvořit s největší péčí a že proto nechal prach z prvního nejlepšího kousku země, nýbrž oddělil z celé země to nejlepší, z čisté pralátky to nejčistší a nejjemnější, co se nejvíce hodilo k jeho tvorbě.*“ (*De Opificio mundi §137*).⁶⁰

I v židovské *agadě* se tento motiv několikrát objevuje v různých podobách. Společné je stvoření z nejčistší země. Dle předpisů *Tóry* se odděloval z těsta kvásek pro posvátné potřeby. I Adam byl “kváskem“ vzatým z těsta země, jako její nejlepší část. Objevuje se stále stejný motiv vzít to nejlepší, nejčistší ze země. V *talmudické agadě* je dokonce Adam označován ve svém určitém stádiu vznikání jako golem. Golem hebrejské slovo znamenající beztvářost. Zcela jiný pohled přináší představa o stvoření člověka magickými, nebo různými nespecifikovanými metodami. Pokud by nebyl hřích nedošlo by ani k odloučení stvořitelské schopnosti Boha a zbožného, který nehřeší. Při stvoření golema mají velký význam Boží jména a písmena. Jsou stavebními prvky, z kterých je budováno stvoření.

⁶⁰ SCHOLEM, Gershom. *Kabala a její symbolika*. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1999, 145s. ISBN 80-7207-315-X

6. VYZNĚNÍ KABALY

Kabalistické myšlení se dále vyvíjí a to ve dva proudy. Jeden z nich se vyvíjí až k radikální mystické herezi, která došla až k odstoupení od židovství. Později se tato hereze částečně přimkne k islámu, nebo katolictví. Nakonec ale zanikne. Tato hereze pracující s určitými elementy luriánské kabaly se nazývá sabatianismus. Druhý směr, jímž se kabala ubírala, naopak vyústí v přísné dodržování micvot a důraz na tradiční formy východoevropského židovství – jedná se o chasidismus.⁶¹

6.1 Sabatianismus

Sabatiánská hereze chtěla celému náboženskému Zákonu dát nový smysl, ale zároveň ho i zrušit. Tyto tendence se objevovaly již dříve v minulosti. Jedná se o přesvědčení, že podoba *Tóry* tak jak ji známe dnes, není ta původní ale je pozměněná, nedokonalá za což může Adamův hřích.⁶² Tento hřích měl negativní dopad na lidstvo a tím se nutně promítnul i do *Hebrejské Bible* a to zejména v *Tóře*. Před Adamovým hřichem byla *Tóra* v ryzí podobě, obsahovala všechna tajemství, což po Adamově hříchu již neobsahuje. *Tóra* je nyní rozčleněna do oddílů a v těchto oddílech jsou texty neúplné a to i hebrejská abeceda. Teprve až nastane mesiášská doba opět se *Tóra* navrátí do své původní podoby, a tím se zároveň odkryje to co je dnes skryté.

Natan z Gazy byl vizionář měl originální teologické myšlení a dokonce i literární schopnosti, na rozdíl od Šabtaje Cviho, jenž byl psychicky nemocen.⁶³

Okolo roku 1665 se v Jeruzalémě seznámil s mladým Natanem z Gazy. Natan v Šabtajovi viděl zachránce Židů a začal ho v této myšlence utvrzovat. Roku 1665 ho slavnostně prohlásil mesiášem. Sabatianismus a především víra v Šabtajovo mesiášství se rychle šířily a lidé se připravovali na den vykoupení. Šabtaj Cvi způsobil něco, co by se dalo nazvat davovým šílenstvím. V roce 1666 se objevil člověk, který jej obvinil z falešného mesiášství a to zřejmě přišlo vhod i úřadům, které se Šabtaje chtěly zbavit. Tradiční podání tvrdí, že Šabtaj dostal na

⁶¹ SADEK, Vladimír. *Židovská mystika*. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 157s. ISBN 80-86603-05-9

⁶² SADEK, Vladimír. *Židovská mystika*. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 158s. ISBN 80-86603-05-9

⁶³ Zřejmě trpěl maniodepresivní psychózou, nemocí, jež se projevuje prudkým střídáním depresivních a euforických stavů.

vybranou mezi konverzí k islámu a popravou a přijal raději konverzi.⁶⁴ Jeho odpadlictví bylo sice velkou ranou pro jeho přívržence, ale postupně začali věřit Natanovu vysvětlení, že Boží jiskry, rozptýlené mezi pohany, jsou takové povahy, že je může vykoupit jen Mesiáš, který proto musí vstoupit do říše zla a navenek se podřídit jeho vládě. Je třeba dodat, že toto nebylo jen hnutí chudých, k jeho přívržencům patřili také bohatí lidé a mnoho vzdělanců, stalo se jakousi nadějí pro utlačovaný židovský národ. V době kdy, byl sabatianismus nejvíce rozšířen, měl miliony stoupenců.

6.2 Chasidismus

Nejznámějším směrem židovské mystiky se stal východoevropský novodobý chasidismus.⁶⁵ Majoritní společnost dnes zná především chasidská vyprávění o světcích a jejich výrociích, jejich chování a postoji.

G. Scholem píše – pochopit chasidismus, znamená také pochopit luriánskou kabalou, která sice není totožná, nicméně tvoří jeho důležitou složku (specifické zpracování).⁶⁶ Další důležitá věc je pochopit ortodoxii.

Chasidismus je velmi složitý systém, jde hlavně o styl života, snaha o jeho prodechnutí. Literatura je jen částicí z celého celku. V době, kdy Židé byli sužováni řadou různých katastrof, se objevil chasidismus, který dal novou naději trpícím a stal se hlavním zdrojem víry. Od základu se stal zdrojem velkého náboženského optimismu. Radost je důležitým znakem člověka, kde je radost je také Bůh. Povinností člověka je být ve stavu radosti, překonat veškerý smutek a s radostí následovat Boha a Boží vůli ať je jakákoliv. Bohoslužba i studium musí být radostné.⁶⁷ V chasidismu je radost ještě podmíněna přesvědčením, že Bůh se nachází ve všem a všude, tudíž není nic absolutním zlem, neboť všude je otisk Boha, a proto nás Bůh neopouští, je všude a ve

⁶⁴ Příspěvatelé Wikipedie, Kabala [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 29. 03. 2009, 17:50 UTC, [citováno 9. 05. 2009]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kabala&oldid=3787959>>

⁶⁵ A to díky řadě myslitelů (např. Martin Buber; A. J. Heschel), kteří se nechávali inspirovat chasidismem, tím se umožnilo otevření chasidismu západnímu světu.

⁶⁶ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 171s. ISBN 80-86603-05-9

⁶⁷ Radost je rysem mystiky, ale i zde se občas objevuje stav hlubokého smutku. A to v případě, že se Bůh neobjeví po určitý čas a mystik tak prochází temnou nocí.

všem. Není žádné bytí mimo Boha, Bůh je podstatou všeho. Smutek (*sitra achara*) je druhá strana něco co není od Boha.

U chasidů se při modlitbách vyskytují i projevy entuziasmu a extáze. Objevuje se zde nový typ vůdčí náboženské osoby oproti učenému rabínu, znalci práva, je tu typ charismatický. Podle G. Scholema židovství rozeznává tři základní ideální lidské typy:

- a) typ učence (*chacham*)
- b) typ extrémně zbožného (*chasid*)
- c) typ člověka absolutně spravedlivého (*cadik*).⁶⁸

Spravedliví existují ve všech zemích, národech i náboženských vyznáních. Bez existence spravedlivých by lidstvo nemohlo být, zničilo by se samo svými hříchy a Bůh by musel zakročít a na základě soudu lidstvo vyhladit. Pokud budou spravedliví, budou u Boha vzbuzovat Boží lásku a milosrdenství, a proto lidstvo stále ještě existuje i přes veškeré své hříchy. Tuto existenci zajistí bytí i jeden spravedlivý (*Babylónský Talmud*). Tím se nám ukazuje, že jakákoliv generace, nikdy není ztracená, vždy když existuje aspoň jeden spravedlivý, který sám vyvažuje hříchy ostatních a ukazuje jim cestu k samotnému Bohu. Pokud by se narušila linie spravedlivých ohrozilo by to existenci lidstva i spravedlnost jako takovou. Činnost spravedlivého může být i skrytá, nerozpoznaná svým okolím (*cadik nistar*). Udrží svět v rovnováze, ale i přesto spravedlivý člověk v tomto životě trpí, i když hříšníci naopak se radují.⁶⁹

Existuje názor, že tato utrpení jsou tresty z lásky, další z názorů je, že utrpení postihuje pouze nedokonalého spravedlivého. I sami spravedliví v sobě mají prvky zla a to musí odčinit právě utrpením. A zrovna tak hříšník, který se raduje, je odměněn za něco dobrého v tomto světě, ale pokud v něm stále převažuje zlo je jeho posmrtným údělem utrpení. Také je tu názor, že dobrý osud spravedlivého, může být narušen zlým osudem kolektivu.

Postava spravedlivého je hlavní a výchozí bod chasidismu. V každém činu, v každém gestu, vysvobozuje jiskry světla ze zajetí temných sil. Vyzdvihuje a sjednocuje padlé světy a tím je dostává zpět k Bohu. Pokud spravedlivý vysvobozuje jiskry ze zajetí, nemůže tak činit v izolaci, neboť on je spojení mezi člověkem a Bohem. Musí vyslyšet volání slabšího,

⁶⁸ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 172-176s. ISBN 80-86603-05-9

⁶⁹ Tento problém je stále probírán rabíny i filozofy. Je to neřešitelný problém pro lidský rozum, který je ve své podstatě omezený, jedna z výzev monoteistické teologie.

hřešícího člověka a sestoupit, aby mu pomohl. Sklání se k nižší úrovni a svým soucitem se k nim může přiblížit, zároveň je také přibližuje Bohu. Ale jen někteří spravedliví jsou ochotni sestoupit do nižší úrovně. Spravedliví svými modlitbami a jinými náboženskými úkony napomáhají sjednocení duchovních sefirotických vesmírů a návratu do jejich původní jednoty.

Hlavním úkolem je vysvobození jisker a být přímluvcem u Boha a to jak na zemi tak i po smrti. Smysl existence je pak návrat stvořeného světa k Bohu. Každý spravedlivý je individuální, každý má své vlastnosti na kterých vytváří vlastní obec chasidů.⁷⁰

Za zakladatele východoevropského chasidismu je považován Jisra'el ben Eli'ezer (Ba'al Šem Tov), charismatický kazatel, jehož mise začala v polovině 18. století. Teprve jeho nejvýznačnější žáci hnutí konsolidovali a vybavili po stránce věroučné i apologetické. V tomto období se kabala stává součástí světa širokých lidových vrstev Židů (bylo dokonce vydáno mnoho nezveřejněných kabalistických děl).

Chasidismus má zájem o mystickou psychologii, v době rozkvětu tohoto hnutí dochází tedy také ke znovuoobnovení zájmu o meditační kabalu, která do té doby stála poněkud v pozadí, či spíše byla hájemstvím, jež bylo považováno za nebezpečné, a tudíž byla pěstována pouze v uzavřených kroužcích učenců.

Tradice tajného společenství kabalistů, kteří se nazývají nistarim (skrytí) je velmi stará. K rozkvětu těchto proto-chasidských kroužků však došlo především v 16. a 17. století (zakladatelem významného společenství nistarim byl např. Elijahu Ba'al Šem).⁷¹

⁷⁰ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 179-181s. ISBN 80-86603-05-9

⁷¹ Narodil se v Krakově rabi Josefu Jospovi, který roku 1492 utekl ze Španělska. Měl pověst zázračného dítěte, který trávil veškerý čas se svým otcem ve studovně. Po smrti svého otce o něm dlouhou dobu nikdo nic neslyšel. Roku 1590 se objevil ve Wormsu, poté odešel do Chelmu ležícím ve východním Polsku, kde založil školu.

7. KŘEŠŤANSKÁ KABALA

Křesťanská kabala vznikla v době renesance a humanismu v 15. — 16. století. Převzetí některých prvků kabaly se dělo souběžně s přijímáním novoplatonismu a hermetických textů. V tomto období vrcholí první čarodějnické procesy a začíná růst zájem o nový druh magie. Na mozaice v sienské katedrále byla vyvedena legendární postava klasického starověku, zvaná Hermes Trismegistos (Tříkrát Mocný). Hermes Trismegistos byl archetypový mág, astrolog a alchymista pohanského vědění. Spisy, které mu připisovali, byly mylně považovány za starší a důležitější než Platónovy dialogy

Když se tyto texty dostaly v polovině 15. století do Evropy, byl vyzván vzdělaný humanista Marsilio Ficino (Ficinus) – (1433 — 1499), aby tyto spisy přeložil. Přibližně roku 1480 sepsal svůj nástin magie “*Tři knihy o životě*“ ještě doplněný roku 1489. Je zde popsáno, jak využít přírodních předmětů, které vstřebaly sílu nebeských těles a uchovaly si ji. Také působil ve Florencii na akademii, kde se jeho žákem stal velký křesťanský kabalista Giovanni Pico della Mirandola (1463 — 1494). V době narození Pica, mnoho židů žilo v Evropě za tolerantní vlády muslimů. Obzvláště Španělsko a Jižní Francie, kde židé žili spolu s křesťany a muslimy.⁷² Ve Španělsku bylo v tomto období napsáno mnoho velkých kabalistických děl, zároveň v tomto období získávají křesťané zpět území od muslimů, vyvstává zde otázka: proč by neměli odejít i židé. Židé byli vyhnáni pryč z různých míst od roku 1477 až do velkého vyhnání ze Španělska v roce 1492. Mnozí židé konvertovali ke křesťanství, tím mohli zůstat, kde byli a přitom studovali tajně židovské spisy, jako zdroje křesťanské víry. Pokračují ve svých studiích kabaly (tajně). Na jedné straně byli Židé vystěhováni a na druhé straně stoupá zájem křesťanské hierarchie o židovská díla. Papež Sixtus IV. (1414 — 1484) si objednal překlady kabalistických knih, které jsou až dodnes v knihovně ve Vatikánu. Překlady byly provedeny Abu al Faradžem (1226 — 1286), který po své konverzi je znám pod jménem Flavius Mithridates. Přivedl Pica ke knize *Bahir*.

Knih *Bahir* je podivuhodná práce z Provence (1150), je velmi důležitá v křesťanské kabale, protože vytváří vazbu mezi esoteriky, židovskou tradicí, novoplatonismem a gnosticismem. Hlavní snahou Pica bylo spojení křesťanství s kabalou a s hermeticko-novoplatónskou tradicí. Snažil se i o spojení Platóna a Aristotela. Zpracoval devět set tezí o souladu kabaly

⁷² GANGLERI-articles. Christian Cabala [online], c2007, Datum poslední revize 15.2.2009. Dostupné z : <http://www.gangleri.nl/articles/36/christian-cabala>

s křesťanstvím. Jeho základní tezí bylo, že žádná věda nás nepřesvědčuje více o božství Krista než magie a kabala, čím samozřejmě narazil na odpor vrcholných křesťanských autorit.

Johannes Reuchlin⁷³ (1455 — 1522) německý humanista, se zapsal do dějin i svým bojem za záchranu *Talmudu*, který byl ohrožen vystoupením křesťanského konvertity J. Pfefferkorna, požadujícího jeho zničení. V pozadí tohoto boje stála skupina kolínských dominikánů, zřejmě přesvědčených o tom, že *Talmud* je hlavní překážkou bránící konverzi Židů ke křesťanství. Reuchlinova obhajoba *Talmudu* a židovské literatury vedla k vytvoření jednotné fronty humanistických učenců, kteří se stali zakladateli křesťanské hebraistiky. Reuchlin je autorem spisů - *O zázračném Jménu* (1494), *O umění kabaly* (1517), v kterých ukazuje velkou znalost některých textů židovské mystiky, jež však vykládá v duchu křesťanství; navíc pracuje s pythagorejskou numerologií. Už Pythagorovci nám ukazovali, že pomocí číselných kódů jsou jména převoditelná na čísla a naopak; dokáží mnohé předpovídat či odhalit. Kdyby nebylo v mystice čísel, žádné skryté tajemství by se nemohlo objevit v Janově Apokalypse toto: “Kdo má rozum, uvažuj a sečti číslo té šelmy, neboť je to číslo člověka.“ Jedná se o metafyziku čísel, kde každé hebrejské písmeno je vyjádřeno číslem, každé číslo vyjadřuje filozofický pojem – myšlenku.

Dalším představitelem křesťanské kabaly byl Heinrich Cornelius Agrippa z Nettesheimu (1486 — 1535), ve svém díle o kabale uvádí řady stupnic, kterými disponuje okultní filozofie. Stupnice, čísla a řady dává do souvislosti s planetami, hudební harmonií, nebo geometrií lidského těla. Stal se tak autoritou pro řadu hermetiků a ovlivnil tak alchymistické postupy. Jako ostatní i on studoval u židovských učitelů, dále se zabýval hermetickými spisy a zejména magií. Jeho spis (*Okultní filozofie* z roku 1533) patří mezi nejdůležitější díla renesance. Cílem Agrippy bylo dosažení určité rehabilitace magie v křesťanství. Magii hodnotil jako vědu, která odkrývá tajemné zákonitosti stvoření. Tvrdí, že Mojžíšův zákon obsahuje vnitřní a tajný smysl, který vystihuje kabala. Nejvyšší vysvětlení *Bible* je tedy esoterní, přičemž kabala vypovídá i o příchodu Krista a zároveň vyžaduje doplnění křesťanským zjevením. Agrippa byl plný vnitřních rozporů, na sklonku svého života ve spise (*O nejistotě a marnosti všech věd a umění* 1527) se distancuje od magie a kabaly.

⁷³ CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996. 98s. ISBN 80-85349-63-9

Přes rozdílný původ a myšlení téměř všichni mají něco společného – zájem o okultní poznání a většina z nich hledala pravdu za racionálním poznáním; co je však důležitější, nikdo z křesťanských kabalistů nevěřil ve věčné zatracení. Tudíž existovaly závažné důvody, proč byli podezříváni z kacířství.

Bombastus Paracelsus – lékař švýcarského původu alchymista jeden z prvních propagátorů homeopatie a astrolog, ztrácí své pacienty a žáky a umírá v bídě v Německu.

Jeho anglický žák Robert Fludd⁷⁴(1574 — 1637), lékař a alchymista, obránce Růže a Kříže, je těžce napadán autoritami své doby. Jeho dílo zveřejněné v Německu roku 1617 a 1621 (*The metaphysical, physical, and technical history of the two worlds, namely the greater and the lesser*). Rozvinul teorii o krevním oběhu, která byla založena na paralele mezi makrokosmem a mikrokosmem. Teorie v níž všechny výskyty v mikrokosmu (člověk), jsou ovlivněny makrokosmem (nebesa).

Francouz Guillaume Postel⁷⁵(1510 — 1581), arabista a osvícenec, prorok a profesor na Collège de France, je v Itálii pronásledován inkvizicí a prohlášen za šílence. *De orbis terrae concordia (O harmonii pozemského světa)*, kde prosazoval světové všezahrnující náboženství, kde by byli zastoupeny tyto základy: láska k Bohu; láska člověka k Boží chvále; pomoc lidstvu. Byl neoblomným zastáncem sjednocení všech křesťanských církví, což je společným zájmem v období reformace. Postel byl velmi tolerantní k odlišným vírám. Velmi cestoval a na svých cestách sbíral rukopisy, které překládal a publikoval (latinské překlady *Zohar*, *Sefer Jecira*, *Sefer ha-Bahir*)

Francesco Giorgi⁷⁶ (1466 — 1540), byl františkánský mnich autor díla *De Harmonia Mundi totius* (1525) a *Scripturam Sacram Problemata* (1536).

Augedius di Viterbo⁷⁷ (1470 — 1532) teolog, básník, řečník a humanista. Byl velmi horlivý v záležitostech zlepšení života církve. Jeho hlavním motivem bylo proniknutí do tajemství

⁷⁴ CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996. 99s. ISBN 80-85349-63-9

⁷⁵ Wikipedia contributors. Guillaume Postel [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2009 May 28, 12:51 UTC [cited <citation>2009 May 28</citation>]. Available from: http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Guillaume_Postel&oldid=292869781.

⁷⁶ Wikipedia contributors. Francesco Giorgi [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2009 May 26, 10:36 UTC [cited <citation>2009 May 26</citation>]. Available from: http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Francesco_Giorgi&oldid=292412905.

kabaly. Věřil že židovská mystika, zejména *Zohar* je nezpochybnitelným důkazem pravdy křesťanského náboženství. Většina jeho děl je dostupných v rukopisné formě. Jeho hlavní práce je původní historické pojednání *Historia viginti sæculorum per totidem psalmos conscripta*.

Athanasius Kircher⁷⁸(1601,1602 — 1680), byl německý jezuitský učenec, zabývající se především orientalistikou, geologií a lékařstvím. Napsal jednu z prvních vědeckých prací o egyptských hieroglyfech. Publikoval více než čtyřicet vědeckých spisů z nejrůznějších oblastí (*Oedipus Aegyptiacus*, encyklopedie – *China illustrata*, kde shromáždil křesťanské informace o této zemi, *Mundus Subterraneus*, *Sorutinium Pestis*). *Polygrafia* – projekt univerzálního jazyka. V roce 1666 získal kopii *Voynichova manuskriptu*, kterou se pokusil rozluštit, ale neuspěl.

Christian Knorr von Rosenroth (1631 — 1689), byl pilným studentem kabaly, hledal důkazy o křesťanském učení. Podle jeho názoru je Adam Kadmon Ježíš a tři nejvyšší sefiry představují Trojici. Vydal předběžná studia, první dva díly *Kabbala Denudata*, rozsáhlou *Doctrina Hebraeorum Transcendentalis et Methaphysica Atque Theologia*.

Jakob Böhme, protestantský mystik se narodil na konci období reformace v roce 1575 v dědině u Alt-Seidenbergu blízko Zhořelce (Görlitz).⁷⁹ Byl vychován v luterské víře a po získání základního vzdělání pracoval ve Zhořelci jako švec. Důležitou roli měl luterský duchovní správce Zhořelce Martin Mölner (působil zde v letech 1600 — 1606), který organizoval společné studium *Bible*. Tento duchovní měl zřejmě velký vliv i na Böhma a ovlivnil charakter jeho mystiky. V roce 1600, ve svých 25 letech, měl Böhme, první mystickou zkušenost. Trvala přibližně čtvrt hodiny a získal v ní myšlenkový vhled, který mu pomohl vyřešit si napětí tehdejší doby. Po více než deseti letech, kdy žil bez ustání pod tlakem vnitřních vidění, na naléhání svých přátel začal své myšlenky zapisovat, z počátku pro svou vlastní potřebu. Psal německy. Jeho psaní je stálým a mnohdy dojemně působícím zápasem o nalezení vhodného výraziva pro vyjádření jeho vnitřní vize. Spis nazval *Ranní červánky (Aurora)*. Dokončil jej v roce 1612.

⁷⁷ Wikipedia contributors. Aegidius of Viterbo [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2009 May 24, 23:42 UTC [cited <citation>2009 May 24</citation>]. Available from:

http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Aegidius_of_Viterbo&oldid=292115595

⁷⁸ Přispěvatelé Wikipedie, Athanasius Kircher [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 5. 05. 2009, 10:43 UTC, [citováno 9. 05. 2009]

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Athanasius_Kircher&oldid=3933524>

⁷⁹ HANDOVÁ, Veronika. Jacob Böhme [online], c2004, Datum poslední revize 9. Května 2009. Dostupné z : <http://www.getsemany.cz/node/921>

Koncipoval ho jako vzpomínky na ohromující duchovní osvětlení. Je směsí filosofie, toho, co se tehdy považovalo za astrologii, a teologie. Nástupcem Martina Mölnera na místě duchovního správce Zhořelce byl Řehoř Richter. Když se mu kopie *Aurory* dostala do ruky, Richter Böhma uvrhl do klatby a předal záležitost městské radě Zhořelce. Ta zakázala Böhmovi jakoukoli další literární činnost. Tento zákaz Böhme několik let dodržoval. Protože dodržování zákazu publikování nepřinášelo klid ani jemu, ani jeho rodině, odhodlává se Böhme začátkem 1618 psát dál. Díla z tohoto tvůrčího období vynikají čistotou a je na nich patrné zlepšené vyjádření jeho duchovní zkušenosti.⁸⁰

Charakteristický rys Böhmovy teocentrické a christocentrické filosofie bývá označován jako post-luteránský gnosticismus, zahrnující theogonii, kosmologii a spásu. V Böhmeho systému byly sjednoceny renesanční přírodní filosofie, spiritualismus a křesťanská mystika s luteránskou soteriologií. Zvláštní pozornost zasluhuje eschatologická forma jeho zvěstování. Böhme žil v době, kdy se ničivě projevovaly náboženské rozpory, které posléze vyvrcholily třicetiletou válkou, na jejím počátku Böhme umírá. Jeho zvěst však vyhlášovala konečné požehnání, záchranu a spásu, znovunabytí všeho, co Adam ztratil – universální sjednocení a individuální, sociální a duševní znovuzrození. Böhme nebyl kabalistou jeho specifické vidění světa (jehož dosáhl pravděpodobně díky osvětlení a vnitřnímu vhledu) však obsahuje překvapivě mnoho momentů, jež jsou kabale pozoruhodně blízké; a proto jeho osobnost a dílo zmiňuji v této kapitole.

Hlavní rozdíl mezi kabalou a křesťanskou mystikou tkví samozřejmě ve faktu, že židovská mystika vychází z judaismu a židovské po-biblické kultury. Křesťanská mystika vyrůstá z mystické nápodoby Krista z jeho života a utrpení, na rozdíl od židovské mystiky. „Nežiji již já,

⁸⁰ Jeho hlavní práce jsou Beschreibung der Drei Principien Göttliches Wessens (De Tribus Principiis, Popsání tří principů božské podstaty, 1619), Vonden Dreyfachen Leben des Menschen (De Triplici Vita Hominis, O trojím životě člověka, 1619/20), Von der Menschwerdung Jesu Christi (De incarnatione Verbi, O vtělení Ježíše Krista, 1620), Von der Geburt und Bezeichnung aller Wessen (De Signatura Rerum, O zrození a označení všech věcí, 1621/22) a dvě velká díla jeho zralosti, traktát Vonden Gnaden-Wahl (De Electione Gratiae, Vyvolení milostí, 1623) a rozsáhlý typologický výklad knihy Genesis, Mysterium Magnum oder Erklärung über das Erste buch Mosis (Velké tajemství čili výklad první knihy Mojžíšovy, 1622/23), které vysvětlovalo stvoření vesmíru tak, jak je popsán v knize Genesis pomocí terminologie Paracelsových tří principů (včetně mystických prvků soli, síry a rtuti) a tím spojil renesanční přírodní mystiku s biblickým náboženstvím.

žije ve mně Kristus“ – slova apoštola Pavla z listu Galatským – tvoří hlavní jádro křesťanské mystiky, spolu se slovy „S Kristem jsem byl ukřižován“ (je ovšem nutno podotknout, že kabala se též snaží pochopit fenomén utrpení, a to především prostřednictvím tematizace představ ohledně národního, kosmického a dokonce Božího exilu).

Židovská mystika stojí a padá s koncepcí Božích přikázání jakožto nástroje, jenž byl člověku dán pro účastenství na tikunu – nápravě světa; což je koncepce křesťanství (křesťanské mystice, ba dokonce křesťanské kabale) bytostně cizí.

V židovské mystice se také objevují nauky, které souvisejí s kabalistickým pojetím duchovních sefirotických vesmírů. Vize, které jsou výlučně židovského obsahu, jako různá mystická zjevení (například proroka Elijáše), tato zjevení jsou chápána jako zvěstovatelé, kteří umožňují mystikům zprostředkovat nebeské tajemství a pravdy.

Ve většině případů se židovská mystika nerozvíjí v náboženských rádech.

Křesťanská mystika má velké mystičky a vizionářky – ženy, ať už chudé a nevzdělané, nebo vzdělané a bohaté.

Mezi vjemy, jež zůstávají v nitru člověka nejhloběji patří mystické zkušenosti. Vtiskávají se do člověka, úplně jej mění, tak že mystik nemůže zapomenout, co mu bylo Bohem dáno. Člověk nemůže Bohu dát nic, jen to co sám v tu chvíli dostává – Boží obdarování. V modlitbě se ztrácí myšlenka utrpení, těžkosti a pomáhá nám zbavit se sobectví. Mystici usilují jen o to podstatné, na čem lze lpět a to sjednocení s Bohem. Právě proto je velice důležité vyhnout se hříchu.

Během 17. — 18. století pokračuje vražedné šílenství spojené s čarodějnictvím a šarlatánstvím. Mnoho mystiků se stalo obětí inkvizice, když byly falešně nařčeni z čarodějnictví či modlářství (je však pravda, že křesťanská mystika se v období protireformace ve své lidové podobě často mísila s pověrečnými praktikami).

Někteří křesťanští mystici se uchylují ke klášternímu životu a často zde usilují o reformu řádového života; ať již pěstují vypjatou osobní mystiku založenou na zkušenosti postupné transformace osobnosti a zážitku Boží přítomnosti (Jan od Kříže; Terezie z Ávily), či se v jejich pojetí mísí asketická zbožnost s filozofickým náhledem na svět (jansenisté), jsou většinou pronásledováni ze strany církevní nomenklatury. Snad proto někteří mystici formují řády zasvěcenců, které v počátcích své existence působí v naprostém utajení a mimo jakékoli oficiální struktury (například Hnutí Růže a Kříže – Rosenkruciáni).⁸¹

⁸¹ SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. 14-19s. ISBN 80-86603-05-9

ZÁVĚR

Ve své práci jsem se pokusila, vytvořit obecný a velmi zjednodušený náhled na židovskou mystiku (kabalou), její hlavní směry, myšlenky a představitele. Zaměřila jsem se především na významné Safedské představitele (J. Luria, M. Cordovero, V. Chajim), okrajově A. Abulafia, Maharal, a dále výčet důležitých křesťanských kabalistů.

Snažila jsem se ukázat hlavní rozdíly mezi kabalou židovskou a křesťanskou.

Při čtení této práce musíme brát na zřetel historickou situaci, která veškeré činy a rozhodnutí jednotlivých představitelů velmi ovlivňovala.

Mým hlavním cílem bylo pojmut a uchopit toto téma v obecné formě, s důrazem na prvky duchovního universalismu a celostního náhledu na svět a člověka. Neboť dle kabaly vše od Boha pochází a vše se k němu v pravý čas též navrácí; přičemž člověk jako obraz Boží má zcela jedinečnou úlohu – totiž podílet se na díle nápravy – tikun. Musí tedy rozpoznat své místo v řádu stvoření a konat v absolutním souladu s Boží vůlí; tehdy pozvedá celé stvoření zpět k Bohu a navrácí je do harmonického stavu, který byl porušen (ať již následkem kosmické katastrofy, Adamovy neposlušnosti či kombinací těchto vlivů).

Jako ilustrace sklonu židovské mystiky k celostnímu chápání vztahů mezi Bohem a člověkem (přičemž tento vztah má být posilován a sycen studiem Tóry, která je hmotným aspektem Boží Vůle) snad poslouží následující citát:

Absolutní povinnost je uložena každému – učit se kabalou, bez které člověk nedocílí svého tvoření. Proto jsme stále součástí koloběhu života a smrti, generace přichází a generace odchází – děje se to stále, až po naši generaci, která sebou představuje zbytky duší nedosahující cíle, kvůli kterému byly vytvořeny. Nebyly předurčeny pochopení vesmíru již se zde nacházejících předešlých generací.

J.Ašlag „Předmluva ke knize Ústa Moudrého“⁸²

⁸² Česká skupina Mezinárodní akademie Kabaly. Moudrost Kabaly [online]. Datum poslední revize 17.5.2009. Dostupné z: <http://www.kabbalah.info/czech/>

Prameny a literatura

Přeložil BENEŠ, Mirko. Zóhar Svatá kniha kabaly. nakl. Dobra 2003. ISBN 80-86459-30-6

CARASIL, Guy. Rabbi Šimon Bar Jochaj a Kabala. 1. vydání, Bratislava, CAD Press 1996, ISBN 80-85349-63-9

Přeložily Ekumenické Komise pro Starý a Nový zákon. BIBLE Písmo svaté Starého a Nového zákona [včetně deuterokanonických knih], 2. katolické vydání. Praha, nakl. Zvon 1991. ISBN 80-7113-009-5

IDEL, Moše. Kabala nové pohledy. 1. vydání, Praha 2004, nakl. Vyšehrad. ISBN 80-7021-663-8

KAPLAN, Aryeh. Meditace a kabala. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1998. ISBN 80-7207-100-9

NAKONEČNÝ, Milan. Lexikon Magie. 3. vydání, Praha, Ivo Železný n.a v. ISBN 80-237-2400-2

SADEK, Vladimír. Židovská mystika. 1. vydání, Praha 10, nakl. Fra 2003. ISBN 80-86603-05-9

SCHOLEM, Gershom. Kabala a její symbolika. 1. vydání, Praha 8, nakl. Volvox Globator 1999. ISBN 80-7207-315-X

SCHOLEM, Gershom. Major Trends in Jewisk mysticism. 3. Vydání, New York 1995, Schocken Books 1945 —1995. ISBN 0-8052-1042-3

Elektronické publikace

GANGLERI-articles. Christian Cabala [online], c2007, Datum poslední revize 15.2.2009. Dostupné z :
<http://www.gangleri.nl/articles/36/christian-cabala>

Česká skupina Mezinárodní akademie Kabaly. Moudrost Kabaly [online]. Datum poslední revize 17.5.2009. Dostupné z: <http://www.kabbalah.info/czech/>

HANDOVÁ, Veronika. Jacob Böhme [online], c2004, Datum poslední revize 9. Května 2009. Dostupné z :
<http://www.getsemany.cz/node/921>

Přispěvatelé Wikipedie, Abraham Abulafia [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 22. 04. 2009, 11:28 UTC, [citováno 6. 05. 2009]

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Abraham_Abulafia&oldid=3875864>

Wikipedia contributors. Francesco Giorgi [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2009 May 26, 10:36 UTC [cited <citation>2009 May 26</citation>]. Available from:
http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Francesco_Giorgi&oldid=292412905.

Přispěvatelé Wikipedie, Kabala [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 29. 03. 2009, 17:50 UTC, [citováno 6. 05. 2009]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kabala&oldid=3787959>>

Přispěvatelé Wikipedie, Athanasius Kircher [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 5. 05. 2009, 10:43 UTC, [citováno 9. 05. 2009]

<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Athanasius_Kircher&oldid=3933524>

Prispěvatelé Wikipedie, Mystika [online], Wikipedie: Otevřená encyklopedie, c2009, Datum poslední revize 10. 01. 2009, 08:30 UTC, [citováno 8. 03. 2009]

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Mystika&oldid=3484602>>

Wikipedia contributors. Guillaume Postel [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2009 May 28, 12:51 UTC [cited <citation>2009 May 28</citation>]. Available from:

http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Guillaume_Postel&oldid=292869781

ŘEHÁK Robert, PURŠL Ladislav, Kabala mystika Židů [online], c2001, Datum poslední revize 21. června 2001, Dostupné z : <http://www.etf.cuni.cz/~rehak/publik/kabala>

Wikipedia contributors. Aegidius of Viterbo [online]. Wikipedia, The Free Encyclopedia; 2009 May 24, 23:42 UTC [cited <citation>2009 May 24</citation>]. Available from:

http://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Aegidius_of_Viterbo&oldid=292115595

Bakalářská práce

Židovská mystika a její vliv na mystiku křesťanskou
(obzvláště v období renesance)

Seznam příloh

Obrázek 2, Manifestace Boží *Zóhar Svatá kniha kabaly*, 23s.

Zóhar Svatá kniha kabaly.nakl. Dobra 2003. ISBN 80-86459-30-6

Summary :

Židovská mystika a její vliv na mystiku křesťanskou (obzvláště v období renesance)

Jewish Mysticism And Its Influence On The Christianity Mysticism (Especially In The Renaissance)

Helebrantová Eva

Resumé :

Jewish Mysticism known under the name of Kabbalah is divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part requires the study of many texts, where some are only available in original language. The practical part includes mystical techniques, which were used to reach ecstasy (e.g. A. Abulafia). Very important kabbalistic texts are – Sefer Yetzirah, Bahir and Zohar. Kabbalah is undergoing historical development and is influenced by many streams (e.g. Neo-Platonism). This topic could be compiled in much more depth, but the purpose of my work is to be brief and common. I tried to include and point out important representatives of Jewish and Christian kabbalah, their differences and basic behaviours.